

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ИЗДАНИЕ НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

3'2007

ГОДИНА XIV

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА XIV. 3'2007

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА,
АНИ ГЕРГОВА, АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА,
ДОНКА ПРАВДОМИРОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, ЕЛИСАВЕТА МУСАКОВА,
НИНА ШУМАНОВА, СТОЯНКА КЕНДЕРОВА
ДИЗАЙН АНИ КОЛЧЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 4.5. ФОРМАТ 16 / 70 X 100. ТИРАЖ 360. /

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,
бул. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 988 28 11 (304, 287, 206).

E-mail dipchikova@nationallibrary.bg; peturveli4kov@abv.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2007

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

Съобщение

Промени в банковата сметка на НБКМ:

БУЛСТАД 000672293 Ю

Данъчен № 1223124603

IBAN сметка: BG20UNCR76303100112993

BIG код: UNCRBGSF

УниКредит Булбанк, филиал Калоян, ул. „Калоян“ 3, 1000 София

Хонорари не се изплащат. Всеки автор получава по 1 брой от списание „Библиотека“, в който е поместен негов текст.

Приеман ден за автори – сряда от 14 до 15 часа.

С ъ д ъ р ж а н и е

XVII годишна национална конференция на СБИР

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА.
5 БИБЛИОТЕКИТЕ И
ИНФОРМАЦИОННАТА
КОМПЕТЕНТНОСТ

МАРИЯ ПШАСТЕК-САМОКОВА
7 INFORMATION LITERACY –
МЕЖДУНАРОДНИТЕ
ПРЕПОРЪКИ И ПОЛСКИЯТ ОПИТ

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА, МИЛЕНА
МИЛАНОВА

15 НЕМСКАТА БИБЛИОТЕКА –
ВОДАЧ В ИНФОРМАЦИОННАТА
„ДЖУНГЛА“

СТЕФКА ИЛИЕВА
27 УЧИЛИЩНИТЕ БИБЛИОТЕКИ
В КОЛОРАДО И ПРОГРАМИТЕ ЗА
ИНФОРМАЦИОННА
ГРАМОТНОСТ

ТАНЯ СТОЙЧЕВА
32 СИСТЕМАТА ОТ УРОЦИ ЗА
ФОРМИРАНЕ НА
ИНФОРМАЦИОННА
ГРАМОТНОСТ И КУЛТУРА НА
УЧЕНИЦИТЕ В ОСНОВНОТО
УЧИЛИЩЕ

РАДКА КАЛЧЕВА
39 ИЗГРАЖДАНЕ НА
ИНФОРМАЦИОННА
КОМПЕТЕНТНОСТ

НАДЯ КАРАЧОДЖУКОВА
42 ИНФОРМАЦИОННАТА
КОМПЕТЕНТНОСТ –
НЕОБХОДИМО УСЛОВИЕ
ЗА ИЗДИГАНЕ АВТОРИТЕТА
НА БИБЛИОТЕКАРЯ

П р и н о с и

ТА ТЯНА ЯНАКИЕВА
46 ТОДОР БОРОВ –
СЪЗДАТЕЛ НА МОДЕЛА НА
БЪЛГАРСКОТО ВИСШЕ
ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТТА НА
БИБЛИОТЕЧНО-
ИНФОРМАЦИОННИТЕ НАУКИ

С ъ к р о в и щ а в к н и г о х р а н и л и щ а т а

МАРИЯ АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА,
ЙОРДАНКА БЕЗ ЛОВА
55 БЪЛГАРСКИТЕ ПЕРИОДИЧНИ
ИЗДАНИЯ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ
НА ЦБ НА БАН

СТАНИМИРА ЦАНЕВА-
БАКЪР ДЖИЕВА
63 ОТДЕЛ „ИЗКУСТВО“
ПРИ РБ „ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ“
НАВЪРШИ 45 ГОДИНИ

МАРИЯ ВЕЛЕВА
71 ЛИСТООТЛИВЕН АПАРАТ
СПАСЯВА РЪКОПИСИ

БИБЛИОТЕКИТЕ И ИНФОРМАЦИОННАТА КОМПЕТЕНТНОСТ

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА

На 7 и 8 юни т. г. в София се проведе традиционната национална годишна конференция на СБИР. Темата на тазгодишния форум – „Библиотеките и информационната компетентност“, се наложи естествено сред различните предложения предвид първите по-големи библиотечни проекти и инициативи в тази област, стартирали през изминалата година, и повишаващия се у нас интерес към нея.

В днешното общество, основано на знанието, информационната компетентност играе все по-важна роля за изграждане на независими, критично мислещи и действащи личности, с нагласа за обучение и самообразование през целия живот. Време беше и българската професионална общност да постави на дискусия ролята на различните видове библиотеки в изграждането на информационно грамотна нация, необходимостта от приемане на български стандарти и разработване на собствени стратегии за обучение по информационна грамотност за всички възрастови групи.

Конференцията се проведе в Аулата на софийския университет „Св. Кл. Охридски“. Приветствия към участниците във форума при откриването и пожелания за ползотворна работа отправиха проф. дфн Александър Федотов, заместник-ректор на СУ, и г-жа Надежда Захаријева, заместник-министър на културата. Те подчертаха важността на проб-

лема и ключовата роля на библиотеки-те за изграждането на информационно грамотни граждани и общество на знанието в България. Гости на конференцията бяха и представители на партньорската на СБИР Асоциация „Българска книга“. Новоизбраният ѝ председател, г-н Дамян Яков, подчерта в обръщение-то си към колегията общите цели и полета на взаимодействие между двете асоциации и надеждата за разширяване на сътрудничеството и увеличаване на общите успехи.

На конференцията бяха представени 20 доклада, обхванати в три основни сесии:

1. Мястото на библиотеките в информационното общество. Съвременни тенденции в изграждането на информационна компетентност. Международен опит.

2. Библиотеките – центрове за формиране на информационната компетентност на потребителите. Партньорства в областта на информационната компетентност.

3. Правна регулация за библиотеки-те и библиотечно-информационните дейности в България.

В рамките на първата сесия бяха представени резултатите от проекта и обучителния семинар по информационна грамотност, осъществени през изминалата година у нас. Дадени бяха примери за добри практики, възприети стандарти и стратегии от Колорадо (САЩ)

и Германия, а полският опит в разработването и реализацията на програми за информационна грамотност бе представен от специалната гостенка на конференцията, д-р Мария Пшастек-Самокова, преподавател във Варшавския университет.

Докладите и презентациите от втория панел обобщиха постигнатото от различни видове български библиотеки по обучение на потребителите за ползване на информационни ресурси. Видяното и чуто от тях дава основание да смятаме, че библиотечната ни колегия може да стъпи на добрите традиции в този род обучение и да доразвие модерни концепции и методики на работа с потребителите в обучение по информационна грамотност, ползвайки полезни идеи и решения от англо-американския и европейския опит. Необходимо е да се търсят нови пътища и форми на партньорства с образователни и обществени институции за оптимизиране на съществуващите програми и осъществяването на обучение.

През втория ден на конференцията в един панел бяха представени резултатите от проекта „Правна регулация за библиотеките и библиотечно-информационните дейности в България“, съвместна инициатива на Министерството на културата, Британския съвет и СБИР. Участниците в работните групи запознаха колегията с подготвената за обсъждане система от нормативни документи за библиотеките и БИН дейностите, хармонизирани с европейските директиви и осигуряващи условия за

пълноценно функциониране на библиотеките като образователни, информационни и културни институции. Представени бяха и предложения за стандарти/наредби за функционирането на различните видове библиотеки. Очакваме българската библиотечна общност да изрази своето становище по изработените проекто-текстове преди внасянето им за обсъждане в Народното събрание.

На конференцията бяха направени и пет презентации на водещи фирми от страната и чужбина, постоянни партньори на СБИР, с чиято финансова подкрепа се осъществи форумът. Компаниите предложиха на вниманието на участниците полезна информация за свои нови продукти, услуги и технологични решения, създадени специално за библиотеките или приложими в работата им. Фирма Ovid направи възможно и участието в конференцията на голяма група библиотечни специалисти от страната.

Колегите, които нямаха възможност да присъстват на форума, могат да се запознаят с докладите, поместени в настоящия и следващия брой на списание „Библиотека“. Програмата, презентациите и снимков материал от конференцията са вече публикувани на уеб-страницата на СБИР (www.lib.bg).

Очакваме вашите коментари и мнения, форум за които предлагаме както на постоянно обновяваната страница на СБИР и в бюлетина му, както и в списание „Библиотека“.

Авторката е член на УС на СБИР.

INFORMATION LITERACY – МЕЖДУНАРОДНИТЕ ПРЕПОРЪКИ И ПОЛСКИЯТ ОПИТ

МАРИЯ ПЩАСТЕК-САМОКОВА

Обучението по информационна грамотност днес е част от всеки образователен процес. Информационната грамотност е необходима за съзнателното участие в демократичния живот, в информационното общество и икономиката, основана на знанието. Използването на информацията е условие за новаторство, елемент на творческото мислене, развой на знанието, фактор за икономически растеж и участие в обществения живот (това умение влияе върху атрактивността на човека на работния пазар, здравословното му състояние, както и върху жизненото равнище и начина на живот).

Може да се каже, че част от информационната грамотност е умението да се използват традиционните и модерни източници на информация (както от техническа, така и от езикова гледна точка – напр. правилно задаване на информационен въпрос), самостоятелното търсене на информация, умението за разрешаване на проблеми, а също така и критическото мислене, т.е. оценка на качеството на дадения източник на информация от гледна точка на съдържанието, актуалността, начина на представяне на информация и т.н., както и използването на тези източници, чиято достоверност е извън съмнение. Важно е в случая да бъдат развивани такива

черти на характера като любопитство, скептицизъм, рационалност, умението да се задават основните въпроси: кой, какво, къде, защо, кога, как.

В труда „Information literacy – koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych“ („Information literacy – концепции и обучение по информационна грамотност“) Лидия Дерферт-Волф(1) пише, че въпросът за обучението по информационна грамотност се появява твърде рядко в полските правителствени документи, обикновено във връзка с информатизацията и телекомуникацията. Авторката също така обръща внимание върху липсата на утвърдена терминология. В документите се появяват такива термини като: *информационно образование, информационно и медийно образование*. Казва също, че в ключовите документи *e-Polska* никъде не се споменава въпроса за информационната грамотност. Изброява други инициативи и документи със следния коментар:

„В рамките на дейността на Департамента за информационно общество към Министерството на науката и информатизацията влиза и въпросът за информационното обучение, но в провежданите досега работи не е намерено нищо, което да се покрива с тези задължения.“

В рапорта на MENiS от 2002 г. на

тема информационното обучение и работа за образование на информационно общество до 2010 г. се говори много общо за компютризиране на училищата, достъп до Интернет и подготовка на учители. Казва се, че проблемът всъщност е *разумното използване на лавината от информация, която е достъпна чрез интернет*, но не се предлага разрешаването на този проблем.

В Програмната база за общо образование на общообразователните училища, профилираните гимназии и техникумите се намира текст, според който учителите създават условията, в които учениците развиват следните умения: *търсене, селектиране и използване на информация от различни източници, ефективно използване на информационни и комуникационни технологии, извършване на дейност, свързана с информационното обучение.*

В „Стратегии за развитие на висшето образование в Полша до 2010 г.“ четем: *„Образованието стана фундамент за развитието на съвременния свят – икономиката, основана на знанието и учещото се общество [...] Ерата на индустриалното общество отминава, отстъпвайки място на ерата на информационното общество, което означава преминаване от тренинга и запаметяването на информация към развиване на умение за самостоятелно учене, търсене и селектиране на информация, а също така и използване на нови информационни и комуникационни техники. [...] В резултат на тези обществени мегатенденции се появяват определени образователни задачи на всички нива и форми.“* Нататък в „Стратегиите..“ се

казва какви са тези задачи, особено свързаните със самостоятелното учене. Определените тук изисквания на информационното общество са покривани чрез обучение по *information literacy*.

В наредбата на MENiS от 2002 г. за определянето на стандартите на обучение за съответните университетски специалности се обръща внимание върху въпросите, свързани с обучаването на развиването на информационна грамотност за 69 специалности. И така, само за специалността „Археология“ в глава „Абсолвенти“ се казва, че студентите *„трябва също така да умеят активно да търсят и интерпретират информация, да усвояват знания, използвайки традиционните методи и носители на информация, и преди всичко да умеят да анализират всякакви визуални съобщения. В програмата на тази специалност откриваме предмет „Техники за търсене и обработка на информация“.*

През 2003 г. към MENiS бе създаден Съвет за информационно и медийно образование (Rada do spraw Edukacji Informatycznej i Medialnej), която работи върху *Стандарти за информационно и медийно образование (Standardami edukacji informatycznej i medialnej).*

Както подчертава авторката на статията, „от една страна това не е достатъчно, тъй като липсва ясна образователна политика по въпроса за информационната грамотност в широкия смисъл (не само обслужването на PC и Word). От друга страна обаче, съществува база за внедряване на обучение по информационна грамотност (IL)“⁽²⁾.

Съгласно световните стандарти основните задачи на библиотеките в сфе-

рата на обучение по информационна грамотност са:

- осигуряване на оптимален достъп до информацията (което означава: определяне на информационните потребности, формулиране на инструкциите и стратегиите за търсене на информация, процес на търсене, оценка и селекция на източниците);

- обучение и помощ при оценката на информацията от страна на потребителя (анализ, интерпретация, оценка от гледна точка на релевантността и полезността ѝ);

- обучаване на потребителя за творческо използване на информацията според нуждите (нови методи, форми и инструменти за комуникация, усвояване на нови знания, запознаване на правните и етични принципи за използване на информацията).

Във всички полски университетски библиотеки са организирани някои форми на обучение на потребителите, в някои случаи формално включени към академичната програма: библиотечно обучение, курсове по научна информация за студенти, дипломанти, докторанти и научни работници. Обикновено библиотеките сами предлагат програми за обучение и ги провеждат в собствените си сгради. Формата на такива занятия е различна – от презентация на офертата на дадената библиотека до лекции и уъркшопове(3). Започват да се появяват електронни курсове по библиотечно обучение, достъпни на сайтовете www. Не се знае обаче какъв е действителният интерес към организирани курсове от страна на потребителите и университетските преподаватели в общополски мащаб. Досега са известни само изследва-

нията на Барбара Ниеджвиедзка(4), която въз основа на изследвания, извършени в медицински академии от гледна точка на обучението по информационна грамотност, констатира:

- нивото и времетраенето на лекциите са твърде различни (напр. 60 часа задължителен курс по научна информация за една от специалностите и липсата на каквото и да било обучение за други в рамките на един и същи ВУЗ);

- в университетските програми времетраенето на лекциите не е еднакво (напр. в един ВУЗ се провеждат задължителни лекции – 3 часа за студентите по фармация от III курс, 15 часа за студентите със специалност медицински лаборант от I курс и II курс специалност* медицинска сестра, но напълно липсват такива лекции за студентите по медицина);

- в университетските програми все по-често се появяват курсове по научна информация, но липсва единност по отношение на хорариума, мястото в задължителната програма и съдържанието им.

Добре би било този вид изследвания да обхванат и друг тип вузове. За съжаление липсват публикации на тази тема, а със сигурност ще се намерят примери за интересно сътрудничество между библиотекарите и университетски преподаватели. Информациите, които могат да бъдат намерени на интернет сайтовете на полските вузове и техните библиотеки, ни позволяват да направим следните изводи:

- в голяма част от вузовете се провеждат библиотечни курсове за студентите от I курс (много традиционни, общи и идентични за всички специалности);

- на интернет сайтовете на универ-

ситетските библиотеки се намират библиотечни курсове on-line (така както и традиционните запознават студентите с формалните процедури, информационния апарат, библиотечния фонд, услугите или иначе казано, на езика, на който са свикнали до този момент младите хора: принципите за записване в библиотеката, нейния фонд, главните отдели, начините за ползване на каталозите, процедурите за заемане на книги и периодически издания, възможностите за междубиблиотечно заемане и т.н.);

- само в няколко университетски библиотеки се провеждат нестереотипни курсове по традиционния начин, например: индивидуални библиотечни курсове за търсене на материали за дипломна работа;

- курс on-line „Co można znaleźć w sieci www na tematy związane z ochroną zdrowia i jak to zrobić?“ („Какво можем да намерим в интернет по въпроса за здравеопазването и как да направим това“) (за по-кратко наречен „Ewaluacja inf.“). Курсът е безплатен и адресиран е към лица, които се интересуват от тази тематика. Ще бъде провеждан изцяло с помощта на интернет;

- курс on-line „Bibliometria jako jeden ze sposobów oceny dorobku naukowego“ („Библиометрията като един от начините за оценка на научния принос“). Курсът е предназначен за всички интересувачи се от тази тема. Съдържа история на научната периодика, принципи на научна регистрация и публикация в библиографските издания, съвременни методи за оценка и селекция на научните публикации в Полша, принципи за ползване на библиографията на научните

работници в Медицинската академия в Люблин;

- „Katalog komputerowy – szkolenie“ („Електронен каталог – обучение“) – безплатно обучение, подготвено специално за читателите на Главната библиотека на Политехническият институт – Вроцлав, които искат да използват on-line каталога като ефективен и прецизен инструмент за търсене на литература. Предназначен е за студентите, докторантите и научните работници на Политехническият институт във Вроцлав.

Особено внимание заслужава цикълът от 17 отворени лекции в Ягелонската библиотека (ЯБ) „Ars Querendi – wyszukiwanie informacji – narzędzia i strategię“ („Ars Querendi – търсене на информация – инструменти и стратегии“) на следните теми:

- каталози на ЯБ, достъпни в интернет;

- електронен каталог на библиотеки-те на Ягелонския университет;

- азбучен каталог (наречен Стар каталог) – от Гутенберг до 1949 г.;

- езикът на азбучно-предметния показалец на понятията КАВА;

- библиографска база данни на Народната библиотека, достъпна в интернет;

- търсене на информация в интернет;

- полски библиографии и информатори в интернет;

- чуждестранни библиографски бази данни on-line, достъпни в Ягелонския университет;

- стратегии за търсене.

Лекциите са адресирани към всички, които биха искали да знаят:

- как да търсят и да поръчват необходимите позиции в електронния каталог на

Ягелонския университет, как да проверят какво се води на тяхно име в този каталог, а също така да търсят и поръчват необходимите книги, издадени след 1949 г. (I лекция);

- как с помощта на азбучно-предметния показалец на понятията КАВА в електронния каталог на Ягелонския университет възможно най-ефективно да търсят литература по дадена тема (II лекция);

- как да търсят полска литература (книги от 1976 г., статии в полски научни списания от 1996 г.); как да проверяват дали и къде в Полша се намира дадена конкретна книга или чуждестранно списание (III лекция);

- какви са основните инструменти за търсене на информация в интернет, какво представляват електронните каталози, какво е това Интернет портал, по какво се различават дискуссионните групи от дискуссионните списъци (IV лекция);

- как да търсят информация в полските специализирани бази данни и в справочниците в интернет (V лекция);

- как да търсят чужда литература в чуждите бази данни on-line, как да ползват пълния текст на статиите в чужди списания (VI лекция);

- как да започнат да търсят литература по дадена тема, как да търсят крачка по крачка, как да използват за тази цел инструментите, описани в лекция I-VI (VII лекция).

Цикълът се повтаря всеки месец.

Друг интересен пример за нестандартно обучение е офертата „Szkolenia podstawowego i praktyk specjalistycznych“ („Основно обучение и специализирани практики“) на Университетската библи-

отека на Вроцлавския университет адресирана към всички новопостъпили научни работници, както и за библиотечни работници. Основно обучение:

1. Целта на обучението е запознаване с организационната структура на Университетската библиотека, дейността и информационните инструменти.

2. Основното обучение трябва да обхваща всички новоприети научни и библиотечни работници, независимо от предишната им месторабота, стажа и обрзаванието им.

3. Обучението трябва да бъде проведено след пробния период и преди да е изминала една година от датата на назначаване на новите научни и библиотечни работници.

4. Обучението обхваща: събиране и увеличаване на библиотечния фонд, формална и предметна обработка на книгите и периодическите издания, структура на каталозите, достъп до книжните колекции, научна информация. Продължителността на обучението е най-малко две седмици.

5. Подробната програма, сроковете и мястото за провеждане на обучението са определяни от непосредствените началници на научните и библиотечни работници, изпратени на обучение по споразумение с ръководителите на звената, в които ще се провежда самото обучение.

6. Всички отдели на Университетската библиотека трябва да участват в провеждането на основното обучение.

7. В рамките на основното обучение е четена лекция, систематизираща знанията за историята, функцията и задачите на Университетската библиотека. Тук е предвидено също така посещение на отдел „Специални фондове“. С тази

част на обучението се занимава отделът за научна информация.

8. Проведеното обучение трябва да бъде документирано със запис на началник-отделите, които провеждат обучението в „Harmonogramie szkolenia podstawowego“ (План на основното обучение).

9. „Harmonogram szkolenia podstawowego“ (Планът на основното обучение) се съхранява от началник отдела на научния или библиотечен работник, изпратен на обучение.

Специализирани практики

Характерно за тях е:

- целта им е професионалното усъвършенстване на библиотекарите, които се стремят към заемане на по-висока длъжност – старши библиотекар или библиотечен уредник;

- обхващат тези служители, които не изпълняват условията, определени в Разпореждане 266 на министъра на образованието от 23 октомври 1991 г.;

- продължават най-малко един месец;

- непосредственият началник на научния или библиотечен работник, изпратен на специализирани практики, в писмена молба до дирекцията на Университетската библиотека определя датата, мястото, срока и темата на практиките;

- началникът на Oddziału Informacji Naukowej BU (отдел „Научна информация“ в Университетската библиотека) е отговорен за организацията и протичането на практиката;

- протичането на практиката трябва да бъде документирано с: pisemną opinią o rezultatach szkolenia (писмено мнение за резултатите от обучението), представено от началник отдела, в който е проведена практиката.

Специализирани практики за повишаване на квалификациите

Характерно за тях е:

- целта им е верификация и повишаване на квалификациите на научните и библиотечните работници, независимо от необходимостта от професионален аванс и независимо от заеманата длъжност;

- практиките обучават научните и библиотечните работници как да използват новите програми и технологии за търсене на информация и обработка на фондовете;

- практиките се провеждат въз основа на рамкова програма за обучение, изработена от началник отдела, отговорен за провеждането на обучението.

- началник отдела е отговорен за организацията и провеждането на обучението; в практическата част могат да участват служители от отдела, посочени от него;

- практиките трябва да завършват с проверка на знанията, след което научният или библиотечният работник може да получи права за извършване на определена дейност.

Заслужава да се обърне внимание на факта, че в представеното тук обучение влизат не само лекции, но се изисква активното участие на курсистите в практическите упражнения и заверка на практиките. Според мен само този начин на обучение има смисъл, тъй като само благодарение на това изкуството не работи за самото изкуство.

Досегашната форма за провеждане на библиотечно обучение (групово обучение) деморализира студентите. Считат, че курсът е загуба на време и не разбират ползата от такова обучение

в започващия процес на добиване на знания.

От раждането си човек попива типичното за своята национална култура програмиране на съзнанието. Едно от т.нар. измерения, характеризиращи културата, е дистанцията на властта (йерархичност – равенство), което показва зависимостта между подчинен и началник. Според изследванията на Лукаш Сулковски(5) в Полша могат да бъдат наблюдавани прояви на стремеж към равенство в съзнанието на хората, но в организациите продължават да властват формализмът и авторитаризмът, които са благоприятни за йерархичността. В средите, в които доминира йерархичността, родителите очакват от децата си безусловно подчинение. Децата не са насърчавани към самостоятелно мислене, тъй като най-важно в поведението им е проявяването на уважение към възрастните. През следващите етапи на живота този образец е следван в отношенията учител-ученик, което задоволява дълбоко закоренената в съзнанието на ученика необходимост да бъде зависим. Това се вижда особено силно във вузовете, където твърде често знанието не е представяно под формата на универсални истини, а като лична мъдрост на преподавателя, който е възприеман като всезнаещ гуру(6). В егалитарното общество децата от малки са възприемани като равни на възрастните. Главната възпитателна цел на възрастните е децата – за възможно най-кратко време да станат самостоятелни. Насърчавани са да правят опити и да се учат от грешките си. Постепенно отношенията деца-възрастни се заместват от формулата за партньорство. Ученикът-студент е субект в образователния про-

цес, където инициативността му е ценена и където се очаква да бъде самостоятелен в процеса на търсене на знания.

Според Божена Ясковска(7) фактът, че в полските библиотеки все още съществуват йерархични отношения между служителите, може да влияе върху предоставяните информационни услуги и ефективното посредничене в информационния процес. Служителите от информационната библиотечна служба са най-близо до потребителя и неговите нужди. Напразно ще очакваме позитивни промени в дейността на полските библиотеки, ако по определени причини вместо да излагат своите предложения чакат началството да вземе решение за въвеждане на някаква промяна. Дълбоко вкоренената в полското съзнание дистанция по отношение на властта влияе до голяма степен и върху поведението, позицията и уменията на потребителя. Системата на образованието в Полша постепенно се променя, но не развива у учащите се уменията за самостоятелно и активно търсене на информация. Много от студентите се задоволяват изключително с информацията, получена по време на лекциите. Липсва им информационно любопитство, проверка на данните от няколко източника. Понякога не притежават основни умения за използване на информационните инструменти, да не говорим за това, че най-лесно и най-удобно е да „свалим нещо“ от интернет. Пасивност, липса на инициативност, избягване на предизвикателствата, а понякога просто леност – това са качествата, наблюдавани у голяма част от студентите, което от своя страна вероятно е резултат от доминацията на

йерархичността в полската система на образванието.

Библиотекарите и информационните работници стоят пред нови предизвикателства в контактите с потребителите, възпитани в културата на йерархичност. Библиотечното обучение не само трябва да формира и развива основните умения за търсене и използване на информация, но трябва също, или може би преди всичко, да помага или улеснява осъзнаването на значението на самостоятелното информационно търсене, да изработва навици за активност в тези процеси, а също така да подчертава факта, че през XXI век пасивността в областта на използването на информация е за съжаление сериозен недостатък.

Преведе от полски

Йорданка Георгиева-Окон

Бележки

1. **Information literacy – koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych** / Lidia Derfert-Wolf // W: *Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny]* / red. naczelny Bożena Bednarek-Michalska. – Nr 1/2005 (62) styczeń. –

Czasopismo elektroniczne. – [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2005. – Tryb dostępu:

<http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/derfert.php>. – Tyt. z pierwszego ekranu.

2. Цит. съч.

3. **Derfert-Wolf, L.** Szkolenie użytkowników akademickiej biblioteki elektronicznej. [In:] **Ganinska, H.** (red.). *Świat biblioteki elektronicznej w klasycznej bibliotece naukowej. Materiały konferencyjne* Poznań, 19-20 marca 1998. Poznań, 1998, 188-202.

4. **Niedźwiedzka, B.** Biblioteki edukują lekarzy. [online] [dostęp 23. maja 2007] Dostępny w [www:http://www.forumakad.pl/archiwum/2004/06/16-za-biblioteki-edukują...](http://www.forumakad.pl/archiwum/2004/06/16-za-biblioteki-edukują...)

5. **Sułkowski, L.** Procesy kulturowe w organizacjach: koncepcje, badania i typologia kultur organizacyjnych. Toruń-Łódź 2002, 60-70; Същият, *Kulturowa zmienność organizacji*. Warszawa, 2002, 66-68. Вж също: **Jaskowska, B.** Biblioteka w kulturze - kultura w bibliotece: procesy informacyjno-biblioteczne na tle polskiej kultury narodowej [on-line] [dostęp 25.05. 2007] Dostępny w [www: http://eprints.relis.org/archive/00005484/01/elis.pdf](http://eprints.relis.org/archive/00005484/01/elis.pdf)

6. **Hofstede, G.** *Kultury i organizacje: zaprogramowanie umysłu*. Warszawa, 2000, 72-76. Вж също: **Jaskowska, B.**, цит. съч.

7. **Jaskowska, B.**, цит. съч.

НОВИНИ

На 27 юни т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ бе представено „ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛИЕТО НА ЦАР ИВАН АЛЕКСАНДЪР“ – дигитално факсимиле на Лондонското Евангелие.

Електронният вариант на Четвероевангелието е първо по рода си представяне на уникалния ръкопис както за България, така и за Великобритания. Дигиталното факсимиле е снабдено с технология за разлистване на страниците и дава възможност за реално и двойно увеличение на текста и миниатюрите, което е от изключително значение за изследователите. Заснемането е дело на специалисти от Британската библиотека, които използват последните постижения в областта на цветното филмиране на стари документи.

Този труд, дело на изследователката Екатерина Димитрова, е посветен на 650-годишнината от създаването на евангелието, а също и на приемането на България в ЕС.

Отдел „Библиотечна координация“

НЕМСКАТА БИБЛИОТЕКА – ВОДАЧ В ИНФОРМАЦИОННАТА „ДЖУНГЛА“

НЕМСКИ СТРАТЕГИИ И СТАНДАРТИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННАТА ГРАМОТНОСТ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

КРАСИМИРА АНГЕЛОВА, МИЛЕНА МИЛАНОВА

През последните години библиотеки-те в Германия преоткриват обучението на потребителите като ново поле за развитие, променящо профила им и превръщащо ги в образователни институции с педагогически и посреднически функции в изграждането на нови умения, толкова необходими в информационното общество. Основната и най-важна роля на немските библиотеки в областта на информационната грамотност е преодоляването на липсата на подобни умения сред учениците и студентите. Повсеместното налагане и развитие на електронната информация и комуникационните технологии се оказва голямо предизвикателство за повечето категории потребители на информация. Информационната компетентност (наричана още информационна грамотност или медийна компетентност), представляваща интердисциплинарна и необходима за всички професионални области ключова квалификация, се превръща в решаващ фактор за успех в обучението и самообразованието, в научните изследвания и практиката. Информационната компетентност включва основни умения за самостоятелно и ефективно издирва-

не и оценяване на информация. Поради значимостта ѝ, в Болонската конвенция, очертаваща Европейските насоки за реформи във висшето образование, ѝ е отредено специално място като „съществена и водеща част от интердисциплинарните ключови умения“.

Тези фактори налагат и библиотеки-те, и останалите информационни посредници да разработят специализирани програми за обучение на потребителите в издирване и ползване на електронни информационни ресурси.

За успешното изпълнение на тази задача, още преди повече от десетилетие, немските библиотеки пристъпват към поредното публично обсъждане с цел дефиниране и конкретизиране на понятието информационна компетентност*. В резултат са разработени единни немски стандарти, най-важните от които описват и структурират квалификационните умения, които ученици, студенти и други видове потребители трябва да усвоят след преминаване на различни обучителни нива. Така възприетите в резултат на широка дискусия стандарти, са публикувани, прецизирани чрез индикатори и обяснени с примери. Тези стан-

дартите представят само абсолютния минимум, който библиотеките е препоръчително да покрият в обучението по информационна грамотност, като всяка библиотека е свободна да допълва изискванията към обучението. Възприетите стандарти се характеризират с гъвкавост и позволяват да бъдат съобразени с местната специфика и особеностите, произтичащи от конкретна тематична област.

Възприемането на нови подходи на обучение от немските библиотеки е повлияно от следните фактори:

- теорията за учебните програми и планове;
- Англо-американския модел за информационна грамотност;
- ориентацията към мотивиращо и активизиращо преподаване, насочено към и съобразено с обучавания;

• методите и техниките за онлайн обучение.

Основни характеристики на обучението по информационна грамотност в Германия са **функционалният подход** (съобразяване на курсовете с възможностите и потребностите на целевите групи – ученици, студенти, изследователи, преподаватели и пр.); **модулен принцип****; **степенуване обема и сложността на програмите**, съобразно достигнатото до момента образователно ниво (т. напр. програмите започват с уводни курсове и постепенно надграждат знанията и уменията). Така наречената „**Образователна пирамида „Информационна грамотност“**“, разработена от Университетската библиотека в Мюнстер, илюстрира този модел, представяйки отделните обучителни модули в тяхната йерархична последователност:

Образователна пирамида „Информационна грамотност“

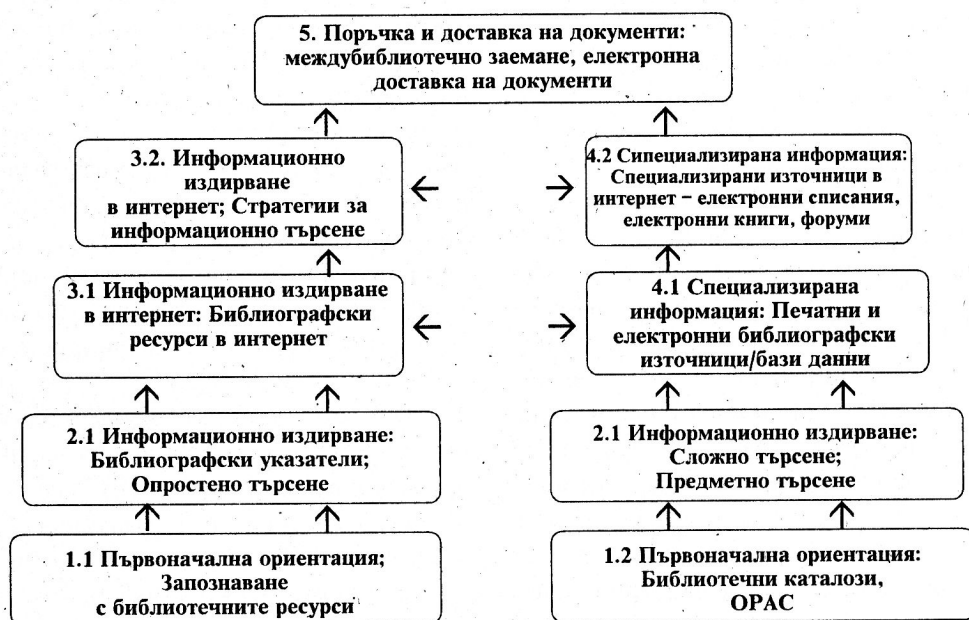

Схема 1. Homman, B. German libraries at the starting line for the new task of teaching information literacy // Library Review, 7, 2003, p. 313.

Англо-американските модели за информационна грамотност (като напр. **моделът на Айзенберг/ Берковитц**, наречен „Шест основни умения“ (Big6 Skills : www.big6.com), и **моделът Култау** „Процесът на информационно издирване“ (1993), въпреки съществените различия помежду им, са повлияли до голяма степен за разширяване на съдържанието и методологията при обучението на потребителите в Германия.

Един от теоретичите на информационната грамотност в Германия е **Бено Хоман** от Университетската библиотека в Хайделберг, който разработва национален „**Динамичен модел на информационната грамотност**“ в съответствие с гореизброените фактори. Този модел става основополагащ за преподаването на информационна грамотност от страна на немските университетски библиотеки. Най-важният аспект в него е визуализацията на информационните процеси, редуцираща до голяма степен тяхна-

та комплексност. Това улеснява използването на модела като дидактически и методологически инструмент. Немският модел изпълнява следните функции:

- подпомага координирането на обучителните дейности и инициативи по информационна грамотност с курсовете от учебните програми на различните академични специалности;
- отразява информационния процес като обект на преподаване;
- подпомага функционалното структуриране на голям брой информационни системи, предлагани от библиотеките;
- подчертава значимостта на методологическите компетентности за ефективно използване на информацията.

Моделът се различава от англо-американските по това, че се концентрира върху динамичния аспект на информационната грамотност, представен в циклична структура, чрез фокусиране върху човешките дейности в техните емоционални и рационални компоненти.

Динамичен модел на информационната грамотност Dynamisches Modell der Informationskompetenz (DYMİK)

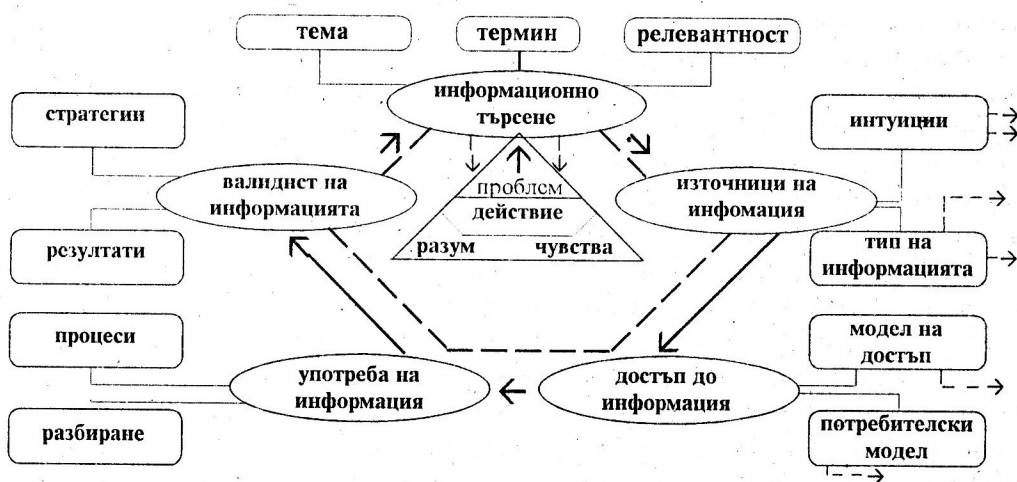

Схема 2. Homman, B. German libraries at the starting line for the new task of teaching information literacy // Library Review, 7, 2003, p. 313.

Друг подход, успешно прилаган в Германия, е разработената от **Детлеф Даненберг** от Университета по приложни науки в Хамбург „Обучителна система „Информационна грамотност“ („Lern-system Informationskompetenz“ – LIK), представляваща концептуална основа за обединяване на методи и цели между библиотеки и училища. Основна характеристика на този подход е използването на индивидуалните тематични интереси и/или проблеми като отправна точка за стимулиране процесите на обучение. По този начин усвояването на информационни компетентности се интегрира със съдържание от различни научни области като напр. икономика, история и пр. При това обучение традиционните принципи на преподаване не са задължителни – т. напр. преподавателят има по-скоро пасивна роля на подпомагач при нужда обучавания, а участниците в курсовете са активната страна и поемат отговорността за използваните информационни стратегии и получените резултати. Това предполага значителна предварителна подготовка за създаване на условия, подпомагащи обучението, както и непрекъсната комуникация с курсистите в процеса на решаване на техните информационни потребности. В този контекст трябва да подчертаем, че **онлайн обучението** все повече се налага в немските библиотеки като нова методология и платформа за получаване на знания и умения за издирване и боравене с информация. Вниманието заслужават някои немски **онлайн-ръководства по информационна грамотност** като напр. LOTSE (Мюнстер) и DISCUS (Хамбург-Харбург), както и **модулите за електронно обучение по информацион-**

на грамотност, достъпни чрез платформи като ILIAS, CampusOnline, Moodle и др. Поради необходимостта от сериозна подготовка от страна и на библиотеките, и на участниците в подобен вид библиотечни курсове, немските библиотеки не заменят напълно традиционните форми на обучение с електронни, а използват сполучливи и балансирани комбинации от двата метода.

Началото на новия век започва с разпространяване идеите на **инициативата „Teaching library“** в Германия. На базата на така представените концепции за информационна компетентност почти всички по-големи немски библиотеки разработват свои стратегии и програми за обучение по информационна грамотност. Националният **интернет портал www.informationskompetenz.de**, създаден по съвместен проект на библиотечните съюзи на няколко немски провинции, представя всички немски инициативи, проекти и програми по информационна грамотност, осигурявайки освен това методологическа и статистическа информация и платформа за събиране и свободен обмен на учебни, помощни материали и информация.

На ниво професионални организации осъзнаването на необходимостта от висока информационна грамотност на немските студенти, като един от основните фактори за развитието и конкурентноспособността на немските университети през XXI в., довежда до подготвяне и сключване през 2003 г. на **споразумение между Сдружението на немските библиотекари (Verein Deutscher Bibliothekare) и Сдружението на немските висши училища (Deutscher Hochschulverband) относно изграждане-**

то на **информационна грамотност в университетите**. След като се обединяват около обща дефиниция на понятието информационна грамотност, в споразумението сдруженията заявяват, че се ангажират с активно поощряване, стимулиране и подпомагане на местни инициативи на своите членове, свързани с апробирането на място на различни модели за преподаване на информационна грамотност, независимо от правилата и реда в различните университети, както и със систематичното им налагане във всички специалности. Този акт изиграва своята важна роля и стимулира подготовката и реализацията на десетки програми по информационна грамотност.

Според данните от Немската библиотечна статистика за 2005 г. средно една немска университетска библиотека провежда обучение по информационна грамотност с продължителност над 1000 часа, но има и библиотеки, като тази на университета в Касел, с над 2000 часа обучение.

Въвеждането на курсове в рамките на инициативата „Teaching library“ все повече се **обвързва с учебните програми**, особено в контекста на новите бакалавърски и магистърски програми. Информационната и медийна компетентност се причисляват към най-важните ключови квалификации за бакалавърска степен, така че университетската библиотека се превръща в център за обучение в тези компетентности. В Бон, Фрайбург, Дюселдорф, Касел, Констанц, Регенсбург (и това са само някои примери) университетските и училищни библиотеки са разработили базисни учебни програми за курсове по информационна и медийна компетентност, които са включени във

формалното обучение, и респективно носят на обучаващите се кредити.

Библиотеките, които не предоставят **интегрирани в учебните програми или факултативни дисциплини** по информационна грамотност, предлагат поне един или два **отделни обучителни модула с продължителност от 90-180 минути**. С оглед на ограничените време и персонал, в повечето библиотеки към средни и висши училища популярност печели една друга форма на обучение, а именно включването на отделни **лекции по информационна грамотност в рамките на основните преподавани научни дисциплини**. Тази форма е много атрактивна от гледна точка на възможността информационната компетентност да се обвърже тематично с отделните научни области.

Обучението в рамките на различни предлагани курсове се води **съвместно от преподаватели по съответните научни дисциплини и от специализирани библиотекари** (т. нар. в Германия „референти“) от справочните отдели на големите библиотеки **под формата на библиотечни посещения, комбинирани с практически упражнения; лекционни курсове за големи групи; курсове под формата на семинари и пр. в продължение на цял семестър или като интензивни 5-10 дневни курсове**, обособени в началото или края на семестъра.

Немските колеги отчитат дефицита на добре подготвени библиотечни кадри с допълнителна квалификация по педагогика и психология – кадри, необходими за провеждане на качествено обучение по информационна грамотност (само библиотечните висши училища в Щутгарт и Потсдам подготвят кадри с такава специализация).

Предлаганите в Германия курсове обхващат **обучение на различни нива**:

1) Въвеждащият курс включва запознаване с библиотечни каталози, с видовете документи и информационни носители, с принципите на книгозаемане и ползване на библиотечни услуги. 2) Надграждащият курс предлага въвеждане в издирване на информация от статии с помощта на специализирани бази данни; запознава с работата на електронните библиотеки на списания и с електронните научни списания, както и с възможностите и ограниченията на търсещите средства в интернет. Този съдържателен спектър се допълва и от упражнения за коректно цитиране, за правните и етичните правила за използване на информацията, за боравене със системи за обработка на информация.

Идеята да представим ситуацията в Германия не е самоцелна: ние споделяме мнението, че българската библиотечна общност трябва спешно да разработи собствени насоки и стандарти за информационна компетентност. Пристъпвайки към действия в тази насока, от наша страна не са необходими толкова много усилия. Достатъчно е да се анализират както утвърдилите се в много страни по света англо-американски стандарти, така и европейският опит и практики и на тази основа да създадем стандарти, съобразени с българската специфика. В рамките на този текст представяме възприетите в Германия стандарти за информационна грамотност като добра европейска практика и с убеждението, че те биха могли да ни послужат за модел.

Немските стандарти, разработени по примера на научните библиотеки на

САЩ, Австралия и Нова Зеландия, оразяват процеса на осъзнаване на информационната потребност, на достъпа до информация, на оценка, на ефективна употреба, както и на отчитане на икономическите, правните и етични аспекти на информацията и нейното използване.

Функции, които изпълняват стандартите:

- уточняване на учебното съдържание, което трябва да бъде обхванато;
- ориентиране на обучаваните в учебните дейности;
- доразвиване и доусъвършенстване на образователни концепции и отделни учебни курсове/дисциплини;
- прозрачност на предлаганите учебни програми по информационна грамотност;
- координация на учебните курсове по информационна грамотност в рамките на обучението в отделните специалности;
- коопериране с преподавателите по изучаваните дисциплини в рамките на една учебна програма.

Основните немски стандарти по информационна грамотност са дело на екип библиотечно-информационни експерти, представляващи „Библиотечна мрежа „Информационна компетентност“ Баден-Вюртемберг“.

Първи стандарт

Информационно грамотните студенти осъзнават и формулират информационните си потребности и определят вида и обхвата на необходимата информация.

В този стандарт са налице **четири индикатора**, които гарантират информа-

ционната грамотност на студента. Първият гласи, че студентите са в състояние да **дефинират** и изкажат **информационните си нужди**, т.е. те могат устно или в писмен вид да ги формулират, като за целта използват справочници за запознаване с темата и терминологията, за определяне на основната концепция и нейните аспекти, съответстващи на информационната им потребност.

На второ място е **познаването** от страна на студентите на **различните видове и формати информация**, заедно с техните предимства и недостатъци. Информационно грамотните студенти знаят как се създава и разпространява информация; познават най-важните източници на информация, видовете медии и тяхната потенциална информационна стойност; познават разликите между първичните и вторичните информационни източници и тяхното значение за научно-изследователската дейност; познават характеристиките на мета-данните и описаните с тях обекти.

Третият индикатор е свързан с доброто познаване на **разходите по и ползите от осигуряването на нужната информация**. Студентите познават различните възможности за издирване и набавяне на информация (посещение на библиотеки и архиви, междубиблиотечно заемане, интервюта, интернет издирвания, покупка и пр.) и свързаните с това разходи; познават и осъзнават значението на чуждите езици и други умения, свързани с търсенето и използването на информация; могат да изработят един реалистичен план относно разходите и времето, необходими за осигуряване на информация за определена цел.

На четвърто място информационно

грамотните студенти са в състояние, да **предвидят вида и обема** на нужната за решаване на даден проблем информация, както и да оценят получените резултати. Те са способни при нужда да доизяснят, преработят или прецизират чрез поставяне на въпроси първичната си информационна потребност.

Втори стандарт

Информационно грамотните студенти си осигуряват ефикасен достъп до необходимата информация.

Тук индикаторите са следните.

На първо място се поставя умението на студентите да **подбират** най-подходящите **системи и методи за търсене**, за да си осигурят достъп до необходимата информация. Те идентифицират подходящите методи за търсене, познавайки предимствата и недостатъците им; установяват пригодността на системите за търсене и правят избор на най-ефективния достъп до нужната информация.

На второ място те умеят да **развиват ефективна стратегия за търсене**. Разработват работен план, като вземат под внимание избраните методи и системи за търсене; определят релевантните ключови думи, синоними и ги подреждат в основни и подчинени понятия; определят релевантни дескриптори в съответната система за търсене; използват подходящи инструменти за търсене и прехвърлят стратегиите за търсене в различни информационно-търсещи системи.

Третият индикатор е свързан с **умението за използване на различни стратегии и системи за търсене** при осигуряването на информация. Информаци-

онно грамотните студенти употребяват подходящите за търсене на различни информационни източници и видове медия системи; установяват местонахождението на информацията; използват възможностите, които предоставя даденото висше училище, за да намерят необходимата информация; използват както първична, така и вторична информация.

Трети стандарт

Информационно грамотните студенти оценяват намерената информация и извори и ги подбират според своите нужди.

Индикатори:

На първо място информационно грамотните студенти **познават критериите за оценяване на информацията**. Те я преценяват според надеждността ѝ, валидността ѝ, режима на достъп и перспективите ѝ; вземат под внимание контекста и процесите на създаването ѝ; могат да преценяват качеството на отрасловите научни списания по зададени формални критерии (напр. по *impact factor*, *peer review*, честота на цитиране).

Информационно грамотните студенти **преценяват количеството и релевантността на намерената информация и модифицират стратегиите на търсене при необходимост**. Те преценяват пълнотата и релевантността на получените резултати, за да вземат решение за евентуална промяна на стратегията; проверяват използваната информационно-търсеща система (напр. библиографски и др. бази данни), съобразно времеви обхват, честота на актуализиране, брой и произход на включените източници и пр., и вземат решение за нуждата от ползване на други/допълнителни системи за търсене.

Студентите **възприемат информационната си компетентност като резултат от един информационен процес**. Те проверяват резултатите и стратегиите си на търсене, като ги дискутират с експерти, в онлайн форуми, семинарни групи; използват утвърдени модели на информационния процес, за да анализират и подобряват концепцията си за търсене и извличаните резултати.

Четвърти стандарт

Информационно грамотните студенти ефективно преобразуват придобитите знания и ги предават на други потребителски групи със съответните технически средства.

Информационно грамотните студенти **извличат, съхраняват и управляват издирената информация и нейните източници**. Те са в състояние да резюмират откритите текстове; подбират най-подходящата за по-нататъшното използване на информацията техника; използват релевантните за тяхната област правила за цитиране и съхраняват всички релевантни източници за бъдещо цитиране.

На второ място информационно грамотните студенти **използват подходящи технически средства за представяне на получените резултати**. Те използват за представянето на резултатите адекватни компютърни програми; организират формалното представяне на съдържанието по начин, съответстващ на избраната медия.

Информационно грамотните студенти **предават/споделят получените резултати на други целеви групи**. Те спазват психологично обоснованите основни принципи за дизайн и комуникация;

подбират според адресатите и според характера на представяните резултати подходяща медия и формат.

Пети стандарт

Информационно грамотните студенти осъзнават своята отговорност при използването и предаването на информацията.

Информационно грамотните студенти следват законите, предписанията, институционалните правила както и конвенциите, които имат отношение към достъпа и употребата на информационните ресурси. Те следват институционалните правила (правила за ползване, нетикет); придобиват, съхраняват и разпространяват изображения, данни, текст или звук законосъобразно; не плагиатстват; правилно цитират използваните информационни източници.

Съобразяват се с етичните, правните и социално-икономическите аспекти, свързани с употребата на информация и информационни технологии. Те познават значението на опазването на личната информация и на личните данни; отчитат значението на авторското право и интелектуалната собственост; познават значението на моделите за финансиране и отражението им върху свободния достъп до информация; запознати са с проблематиката на свободния и платения достъп до информация (напр. open access, pay per view).

По отношение на информационната грамотност във висшите училища в Германия са разработени и друг вид стандарти. Разликата при тях е, че третира не необходимите за информационно грамотен студент компетентности, а изискванията към осигуряване качество на

обучението по информационна грамотност. Стандартите са разработени в шест направления: концепция за обучение, изисквания към преподаватели, изисквания по отношение на учебните помещения, изисквания по отношение на технологично оборудване, изисквания към подготовката на обучението, маркетинг.

• **Концепцията за обучение** стъпва на мисията на съответната библиотека; тя се ръководи и подкрепя от библиотечното ръководство; подготвена е в сътрудничество с изчислителния център, медийния център и отделните факултети; академичната колегия я познава добре и я приема; съобразена е с предлаганите учебни програми; насочена е към целевите групи, диференцирани в зависимост от научната област и ниво на обучение; предвижда допълнителни занимания за специални целеви групи (напр. за по-възрастни студенти или за ученици в горните курсове); създава приемственост и възможност придобитите знание и умения да се мултиплицират от обучени студенти; взима под внимание реалните нужди и предпоставки на съответната целева група; ръководи се от ясно дефинирани образователни цели; реагира гъвкаво на променените рамкови условия и потребности; провежда постоянен контрол на постигнатите учебни резултати.

• **Изисквания към преподавателите:** да притежават задълбочени и актуални знания по издирване, набавяне и оценяване на информация; да са компетентни в определена научна област и да са възприемани от учениите-изследователи като равноправни партньори; да притежават солидни познания в областта на

информационната техника; да познават методиката и дидактиката на преподаването, като непрекъснато надграждат своите компетентности; да притежават комуникативни и риторични умения; да планират и организират грижливо учебните занятия като вземат под внимание както пространствените, така и техническите условия; да познават нивото и потребностите на съответната целева група; да подхождат гъвкаво към заявените от курсистите желания и теми, но придържайки се към поставените цели и предвиденото за обучение време; да се отнасят конструктивно към критиката на студенти и колеги; да търсят обратна връзка и възможности за обмяна на опит с колеги, с цел текущо подобряване на концепцията и формата на провеждане на отделните учебни занятия; да притежават личностни качества като издържливост, талант за импровизация, умения за презентиране и да изпитват удоволствие от работата; да представят библиотеката чрез подходящо поведение и външен вид.

● **Изисквания по отношение на учебните помещения:** в идеалния случай да се намират в библиотеката или да са редовно на разположение на библиотеката за провеждане на учебни занятия; да изпълняват различните изисквания за индивидуална или групова работа, за мултимедийно обучение за групи до 20 души или за презентации/доклади за групи от 20 до 100 участника; да отговарят на изискванията за осветеност, ергономичност на мебелировката и да осигуряват изискваните за обучение климатични условия; да притежават необходимото оборудване според възприетите стандарти за образователни техноло-

гии*** (дъска, флип-чарт, шрайбпроектор, компютър с мултимедийен проектор), както и мултимедийна зала за обучение с минимум 10 персонални компютри и озвучаване в лекционната зала; да позволяват мултифункционално използване чрез възможност за разместване на мебелировката и техниката; лесно да биват наемани при осигурена прозрачност по отношение на използването им (напр. изградена база данни в интернет с информация за време, продължителност и тема на занятието, големината на групата, преподавател, заявено помещение и евентуално необходимо допълнително оборудване).

● **Изисквания по отношение на технологично оборудване:** редовна поддръжка и проверка за техническа изправност; наличност на допълнителни преносими компютри и подвижен мултимедийен проектор, както и осигурен преносим набор с презентационни пособия за обучение извън кампуса (маркери, цветни самозалепващи се листчета, електронна показалка, цветни блокове, тефтери, цветни магнити и пр.)

● **Изисквания към подготовката на занятията:** своевременно резервиране на помещенията и необходимото оборудване; времево планиране на занятията, позволяващо гъвкавост при необходимост да се съобрази заетостта на материалната база; информирание на сътрудниците, които отговарят за подготовка и оборудване на учебните зали; информирание на компютърния център за осигуряване на техническа поддръжка при нужда; информирание и на други колеги и сътрудници, които имат отношение към ползване на помещенията.

● **Маркетингът на образователни-**

те дейности следва диференцирана обща концепция на библиотеката, в която са фиксирани отговорности, инструментариум и организация; насочен е към преките целеви групи на обучение, но и към т. нар. „мултипликатори“ на усвоените знания и умения; явява се възможност за утвърждаване позициите на библиотеката в рамките на висшето училище и в обществото; съобразява при избора на средства съответната целева група (плакати, групово кореспонденция, e-mails, бюлетини, брошури, новини на страницата на библиотеката, прес-съобщения, изявления в медиите).

Изграждането и поддържането на целия набор от квалификации, включени в понятието информационна компетентност е постоянен и трудоемък процес и изисква обединените усилия на много институции. В условията на динамичен и нарастващ информационен обмен, библиотеките могат и трябва да съдействат за изграждането на такава компетентност, като с това отстраняват дефицита ѝ сред обществото. Информационната „джунгла“, в която модерният човек живее и работи, му налага да търси ориентир, утъпкани пътеки. Оцеляването в нея става все по-трудно без водач. От нас, библиотечните и информационни специалисти, зависи библиотеките ни да поемат тази роля, която по право им се полага! Немските библиотеки ни дават пример как тази кауза може да бъде успешна.

Източници

Franke, Fabian, Sticht, Oliver. Mit weniger Mitteln gezielter vermitteln – Lehrveranstaltungen

zur Vermittlung von Informationskompetenz als Kernaufgabe von Hochschulbibliotheken. // Bibliotheksforum Bayern, 32, 2004, 15-22.

Hapke, Thomas. Information' – Informationskompetenz und Lernen im Zeitalter digitaler Bibliotheken. // Bibliothekswissenschaft – quo vadis? Eine Disziplin zwischen Traditionen und Visionen. Programme – Modelle – Forschungsaufgaben. München, 2005, 115-130.

Homman, Benno. German libraries at the starting line for the new task of teaching information literacy. // Library Review, 7, 2003, 310-318.

Jank, Dagmar. Vermittlung von Informationskompetenz an Hochschulen. // Bibliothekswissenschaft – quo vadis? Eine Disziplin zwischen Traditionen und Visionen. Programme – Modelle – Forschungsaufgaben. München, 2005, 131-144.

Kohl-Frey, Oliver. Modularisierung, E-Learning und die Einbindung in Studienpläne. Zur Vermittlung von Informationskompetenz an der Universitätsbibliothek Konstanz. // Bibliothek, 29, 2005, Nr. 1, 42-48.

Kuhlthau, C. C. Seeking Meaning: a Process Approach to Library and Information Services. Ablex etc., 1993.

Lux, Claudia, Sühl-Strohmenge, Wilfried. Teaching library in Deutschland. Vermittlung von Informations- und Medienkompetenz als Kernaufgabe öffentlicher und wissenschaftlicher Bibliotheken. Wiesbaden, 2004.

Netzwerk Informationskompetenz Baden-Württemberg. Standards der Informationskompetenz für Studierende, 2003.

<http://www.informationskompetenz.de/fileadmin/DAM/documents/>

Standards%20der%20Inform_88.pdf, 06.06.2007.

Nilges, Annemarie, Reessing-Fidorra, Marianne. Informationskompetenz als Gemeinschaftsaufgabe der Hochschulbibliotheken in NRW; eine Bilanz. // Geld ist rund und rollt weg, aber Bildung bleibt. 94. Deutscher Bibliothekartag in Düsseldorf, 2005. Frankfurt a. M., 2006, 193-204.

Nilges, Annemarie, Reessing-Fidorra, Marianne, Vogt, Renate. Standards für die Vermittlung von Informationskompetenz an der Hochschule. // Bibliotheksdienst, 37, 2003, s. 625.

Schultka, Holger. Bibliothekspädagogik versus Benutzerschulung. Möglichkeiten der edukativen Arbeit in Bibliotheken. // Bibliotheksdienst, 36, 2002, 1486-1505.

Suhl-Strohmenger, Wilfried. Hochschulbibliothek. Informationskompetenz und pädagogisch-didaktische Qualifizierung. Lehren und Lernen in der Bibliothek – neue Aufgaben für Bibliothekare. // B.I.T. online, 6, 2003, H. 4, 317-326.

Verein Deutscher Bibliothekare, Deutscher Hochschulverband. Vertrag zwischen dem Verein Deutscher Bibliothekare und dem Deutschen Hochschulverband über eine Initiative zur Erlangung von Informationskompetenz an deutschen Universitäten, 2003, http://www.vdb-online.org/publikationen/einzeldokumente/2003-01_v_vertrag-vdb-hochschulverband.pdf, 06.06.2007.

Vogt, Renate. Vermittlung von Informationskompetenz im Rahmen der Hochschullehre. // Die effektive Bibliothek. Roswitha Poll zum 65. Geburtstag. München, 2004, 117-128.

www.big6.com, 06.06.2007.

www.informationskompetenz.de, 06.06.2007.

Бележки

* Обучението на потребителя има своите традиции в Германия от 1970 г., а два от последните федерални конгреси на немските библиотекари – през 2001 г. в Билефелд и 2003 г. в Аугсбург, както и множество конференции, семинари и творчески работилници са посветени изцяло на темата информационна компетентност.

* Модулният принцип е въведен от Университетската библиотека в Хайделберг през 1996 г.; За повече информация: <http://www.ub.uni-heidelberg.de/allg/schulung.html>.

* В Германия са възприети т. нар. Maßstäben der Technologien für Training (TFT).

НОВИНИ

На 28 март т.г. в Регионална библиотека – Благоевград се състоя общоградско тържество под надслов „Живот, отдаден на Благоевград“, посветено на 80-годишнината на един от основателите и дългогодишен директор на библиотеката Христо Динев. Слово за жизнения и професионален път на юбилея изнесе настоящият директор Григор Димитров, а поетът Димитър Серафимов говори за неговото литературно творчество. Динев получи многобройни поздравления – от кмета на Община Благоевград Лазар Причкапов, от областното и общинско ръководство, от Регионалната организация на СБИР, от културни и други институти, от многобройните настоящи и бивши колеги, приятели и почитатели.

На тържеството бе прочетено предложение от кмета на Благоевград за удостояването на Христо Динев със званието „Почетен гражданин“, което на следващия ден бе единодушно гласувано и подкрепено от Общинския съвет.

УЧИЛИЩНИТЕ БИБЛИОТЕКИ В КОЛОРАДО И ПРОГРАМИТЕ ЗА ИНФОРМАЦИОННА ГРАМОТНОСТ

СТЕФКА ИЛИЕВА

„Качествените училищни библиотеки са катализатор за подобряване на образователните постижения и пожизненото обучение. Ефективният училищен библиотекар, със съдействието на класния ръководител, се стреми учениците да придобият информационна грамотност.

Информационната грамотност е способността да се определят информационните потребности, да се търсят релевантни източници за задоволяване на тези нужди, да се анализират, оценяват, синтезират и предоставят резултативни знания.“

Извадка от „Стандарти за информационна грамотност“ на щата Колорадо, предоставени ми от консултанта на училищните библиотеки Нанси Насар, Денвър, 21–28 февруари 2007 г.

Под понятието информационна грамотност в САЩ се разбира създаване на любов към книгите, библиотеките и четенето от най-ранна възраст на децата. Програмите за информационна грамотност в щата Колорадо се подготвят в Colorado State Library (Държавната библиотека на Колорадо, която е методически център за останалите библиотеки) и в CLiC (Колорадски библиотечен консорциум с действащ Център за продължаващо образование за библиотекари, който дава сертификати за библиотечна и информационна грамотност). Двата института са създали и Програма за четене (CSAP) в училищата, която е съобразена с възрастовите особености на децата.

Програмите за информационна грамотност за родители в щата Колорадо започват от раждането на детето. Те са предназначени за три възрастови групи:

- за деца от нулева възраст до 2 години;
- за деца от 2 до 3 години;
- за 4–5 годишни деца.

На родителите се предлагат листовки, съдържащи основните правила за възпитаване на култура на четене у децата. От 5-годишна възраст малчуганите посещават училище, където се сформират две групи за предучилищна подготовка: за 5 и за 6-годишни деца.

На обучение за информационна грамотност подлежат не само децата, но и техните родители и детските възпитатели. Всички курсове за обучаване на родителите как да възпитават децата си в култура на четене са безплатни. Те се финансират от държавата. Интересен опит в Колорадо са и специализираните програми за информационна грамотност за училищните настоятелства.

След всяко обучение се правят тестове за придобитата информационна

грамотност с обучаемите, за да се установи какъв е ефектът от обучението и да се планират евентуални корекции в програмите. В предлаганата система на квалификация за информационна грамотност подлежат и учителите. Те работят в тясно сътрудничество с библиотекарите от училищните библиотеки.

Една част от уроците за информационна грамотност, тъй наречените у нас уроци за библиотечно-библиографски знания (ББЗ), се провеждат в класните стаи, но повечето се организират в библиотечните помещения. Във всяка училищна библиотека има мултимедиен проектор и повечето от уроците по география, история, литература, биология, природознание и др. се провеждат в училищната библиотека. Това е разбираемо, тъй като всяка училищна библиотека има богата справочна сбирка от енциклопедии, справочници и речници, които се ползват от учениците и учителите при провеждането на самите открити уроци. В отчета на Службата за статистически изследвания към Държавната библиотека на Колорадо се отчита пряка връзка между читаемостта на учениците в училищната библиотека и тяхната успеваемост в училище:

„С CSAP (Програмата за четене) резултатите се подобряват с развитието на библиотеките, технологиите и сътрудничеството между ръководството и гъвкавия учебен план“, четем в отчета на Службата за библиотечни изследвания към Държавната библиотека на Колорадо.

Ключовите елементи на една качествена училищна библиотека според „Стандартите за информационна грамотност и училищни библиотечни прог-

рами“, предоставени ми от Нанси Насар, щатски консултант на училищните библиотеки в щата Колорадо, са:

- най-малко 1 щатен библиотекар с библиотечно образование, работещ в УБ;
- 1 щатен технически персонал по поддръжката на техническите средства в библиотеката;
- сътрудничество между библиотекаря и учителите за изпълнение на образователните и информационни стандарти;
- текущо комплектуване на книги, аудиовизуални документи, електронни ресурси, бази данни, периодични издания и др.;
- администрация, която поддържа сътрудничеството между учители и библиотекар;
- гъвкаво работно време;
- адекватен и съдържателен бюджет;
- добре организирана, стимулираща, приветлива и комфортна среда;
- библиотекар, показващ професионализъм в работата си.

От две училищни библиотеки в щата Колорадо – Tarver Elementary Library („Тарвер Елементарни“) и Leroy Drive Elementary („Лероу Драйв Елементарни“) ми бяха предоставени ценни материали как учителите, съвместно с библиотекарите, провеждат уроци в библиотеките и как, по какви критерии се оценява успеваемостта на децата.

I-во ниво информационна грамотност

Уроците за първоначална информационна грамотност носят името ABCDE. Това са първите букви от видовете издания, които последователно се изучават в училище:

- A – Atlas. Урок за това какво пред-

ставяват атласите и картите.

- **B – Books.** Какво представляват книгите. Кратка история на книгата и нейните елементи.

- **C – Computer.** Компютърът и неговото приложение.

- **D – Dictionary.** Видове речници.

- **E – Easy Research.** Просто търсене на информация и енциклопедия.

Присъствайки на урок в библиотеката при начално училище „Tarver Elementary“ в гр. Денвър на тема: „Как да работим с енциклопедията „World book“ („Световна енциклопедия“), бях много впечатлена от самостоятелните задачи, които библиотекарката Кейт Иватц беше дала на децата за търсене на термини в областта на геологията по темата „Видове скали“. След приключването на урока по природознание в библиотеката, всяко дете се оценява доколко добре се е справило със справочното търсене по шестобалната система от библиотекарката и от учителя по природознание. Отлична оценка получава само детето, което ползва повече от един източник в отговор на справочен въпрос и дава ясни определения на зададените термини в областта на геологията. Попълненият от детето тест, с оценката, се прикрепва към неговото читателско досие.

На всяка степен на читателското развитие и възприемането на текста отговаря и определен цвят на стикери, които се залепят до сигнатурните етикети на книгите. Колкото цветът на стикера е по-наситен, толкова текстът на книгите е по-сложен. Черният цвят е запазен за книгите, предназначени за учители.

II ниво информационна грамотност
Грамотността на второ ниво се на-

рича „Bibliography“ („Библиография“) и е разпределена в 5 модула библиографски знания. Първият модул дава представа за основните елементи на библиографското описание на различните видове издания. Вторият модул включва знания за подбор на литература по тема и изработване на списък, съгласно определени принципи на подреждане на материалите. Третият модул предлага изучаване на стратегии за библиографско търсене (търсене в локални бази данни и в интернет). Четвъртият предлага знания за библиографско цитиране и обучаване в толерантност към творчеството на другия, зачитане на авторското право и интелектуалната собственост. Петият – знания за написване на анотация, резюме и реферат, т.е. за синтезиране на информацията.

Базисните изисквания за първоначална информационна грамотност са шест и те се постигат още в началното училище от I до VI клас (начално образование). Те звучат така:

1. Ученикът трябва самостоятелно да си служи с информацията.

2. Ученикът прилага ефективни методи на информационно търсене.

3. Ученикът използва литературата от училищната библиотека в полза на учебния процес.

4. Ученикът умее да комуникира с останалите от училищната общност.

5. Ученикът има отговорно и етично поведение.

6. Ученикът прилага информационните технологии и ресурси, за да решава проблеми и да взема адекватни решения.

А стандартните изисквания за информационна грамотност за учениците, за-

вършили средно образование в щата Колорадо са девет:

Стандарт 1. Информационната грамотност трябва да е достъпна и ефективна за всеки.

Стандарт 2. Информационната грамотност способства критически и компетентно да се оценява информацията.

Стандарт 3. Учащите използват информацията акуратно и съзидателно.

Стандарт 4. Информационно-грамотният е самостоятелен учащ, който ползва информацията за удовлетворяване на потребностите си.

Стандарт 5. Информационно-грамотният оценява значението на информационната грамотност и възможностите за творчество, които предлага информацията.

Стандарт 6. Учащите се стремят към най-пълна информация за изграждане на общество на знанието.

Стандарт 7. Самостоятелно обучаващият се оценява важноста на информацията за демократизацията на обществото.

Стандарт 8. Самостоятелно обучаващият се практикува етично поведение при използване на информацията и информационните технологии.

Стандарт 9. Учащите участват ефективно в групите за търсене и синтез на информацията.

Стандартите за информационна грамотност помагат на учениците да си изградят ценни качества, които са необходими и в по-нататъшните форми и степени на обучение. Учениците, благодарение на уроците за информационна грамотност, провеждани в училище, се превръщат в:

- самостоятелно обучаващи се и кон-

курентноспособни личности;

- активно ангажирани в света на идеите;

- конфиденциално разрешават проблемите си и сами разпознават релевантната информация;

- използват технологичния инструментариум за достъп до информация и комуникация;

- справят се в ситуации с многовариантни решения или в ситуации без изход;

- постигат високи стандарти в работата си и етично използват информацията;

- създават качествени продукти;

- гъвкави са и се адаптират към промени.

Толерантността и етичното отношение към другия са качества, на които много се държи в учебно-възпитателния процес в щата Колорадо. Още в I клас децата се обучават на етикет и добри обноски – поздравяване на благодарности, зачитане на личността на другия и изтъкване на силните му качества, основни обръщения, правила на кореспонденция, на вербално и невербално общуване. Затова прави впечатление, че всички деца от началното училище поздравяват всеки срещнат на коридора на училището, познават етикета на общуването при първа среща, отнасят се с уважение както към учителите, така и към библиотекарите, и помежду си, стараят се да не шумят и да не пречат на самостоятелните занимания в библиотеката.

Средата, в която децата четат, е наистина приветлива, дружелюбна и добре организирана. Дори за непосветен в биб-

лиотечните науки е лесно да намери необходимата книга. И в двете училищните библиотеки, както и в публичните библиотеки на щата Колорадо, водещият принцип на подреждане е тематичният. За най-малките има къртове с т. нар. Лесни книги или това са книгите само с картинки, за по-големите са обособени поредици: Всичко за динозаврите, Мистерии, Хора и държави, Човешкото тяло, Растения и животни, Приказки на народите, Справочници, Какво четат звездите или любимите книги на Мадона, Бритни Спийърс, Брат Пит, Джулия Робъртс, Камерън Диас ит.н., Крими и фентъзи, Уестърн, Любовни романи, Поезия, Книги за САЩ и щата Колорадо, Книги за празници, Скаутско движение и др.

Програмите за лятното четене на децата се изработват съвместно с библиотекарите от публичните библиотеки. Те продължават от две до осем седмици и се финансират от държавния бюджет. Предварително се планира броят на децата, които ще се включат, за да се отделят точно толкова средства, колкото са необходими за всяко дете. Това са средства, предвидени за консумативи, карнавали, творчески лаборатории, конкурси и др.

Публичните библиотеки периодично

обновяват фондовете на училищните библиотеки с литература от своите фондове и чрез използването на нестационарни форми на обслужване на учениците като букмобили.

В училищните библиотеки на щата Колорадо се организират много празници. Най-голямата награда за дете, което чете повече от 100 книги годишно, напреднало е много във възприемането на сложни текстове и в търсенето на информация, е обяд с библиотекарите. За провеждането на такива празнични обеда държавата е оборудвала библиотеката с домакинска техника, като се предоставят безплатно хранителни продукти. Много често децата сами приготвят тържествата в библиотеката. Ведна от училищните библиотеки видях възглавници и юрганчета за нощите на четенето, които се организират в нея с разрешението на родителите. Интересен е опитът на колорадските училищни библиотеки, които обслужват не само учениците, но и техните родители.

След всичко видяно там, мога само да мечтая държавата ни в най-скоро време да помисли за българските деца и за повишаване ролята на училищната библиотека за изграждане на мислещи, творчески и информационно-грамотни личности.

СИСТЕМАТА ОТ УРОЦИ

ЗА ФОРМИРАНЕ

НА ИНФОРМАЦИОННА ГРАМОТНОСТ И КУЛТУРА

НА УЧЕНИЦИТЕ В ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ

ТАНЯ СТОЙЧЕВА

Живеем в XXI век – векът на информацията, на изграждане на информационно общество и стремеж към обучение през целия живот. Това изисква бързо ориентиране в огромния информационен поток, което може да бъде постигнато само ако отделният човек притежава необходимата за това информационна грамотност и култура. Формирането на информационна грамотност и култура започва още в семейството и продължава през целия активен живот на човека. В тази посока решаваща роля трябва да имат библиотекарите. Формирането на умения у учениците да търсят и намират необходимата им информация е продължителен процес, който изисква овладяването на редица знания и придобиването на практически опит в тази посока. Процесът на изграждане на такава култура започва с усвояване на библиотечно-библиографските знания и грамотност, които дават възможност на потребителите лесно да се ориентират във фонда и справочния апарат на библиотека-та. На базата на тези знания се изгражда и читателската култура. Това са знанията, уменията и навиците, необходими на читателя за правилен избор на книги, за пълноценно възприемане произведенията на печата. Оттук нататък идва ред за надграждане на възможности за работа с електронни каталози, бази данни и т. н.

За да бъдат усвоени необходимите знания за придобиване на информационна грамотност у всеки човек, основите трябва да бъдат поставени още в основното училище. Това се постига чрез система от уроци на различни теми, съобразени с възрастовите особености на учениците и програмите по български език и литература за съответния клас. На този етап на обучение можем да говорим по-скоро за придобиване на библиотечно-библиографска грамотност, защото всяко обучение трябва да е изградено на принципа: от по-простото към по-сложното.

Системата от уроци за придобиване на библиотечно-библиографски знания и култура сред учениците I–VII клас в библиотеката при 21 ОУ „Алеко Константинов“ – Пловдив има няколко цели:

1. Учениците да придобият умения за самостоятелно ориентиране във фонда на библиотеката.

2. Да търсят и намират необходимата им информация чрез използване на речници, енциклопедии и др. видове справочници, каталози и картотеки.

3. Сами да изготвят библиографски справки по интересующи ги теми, да ползват критическа литература.

4. Да се научат сами да избират интересно за тях четиво чрез познаване елементите на книгата: заглавна страница, съдържание, предговор, анотация, илюстрации.

5. Да вдъхне у учениците любов към книгата и създаване на необходимост у тях от системно четене през целия живот.

Смятам, че придобиването на библиотечно-библиографска грамотност ще даде на децата увереност за самостоятелно използване на различни източници на информация, което подпомага и пълноценното усвояване на знанията по различните учебни дисциплини.

За провеждането на уроците в началото на всяка учебна година се изготвя график, предварително уговорен с отделните преподаватели, съобразен с учебната програма за всеки клас.

Определянето на темите за тези уроци е пряко свързано с учебните програми по български език и литература за всеки клас. Условно могат да бъдат представени като теми от I ниво и от II ниво. Това деление се налага от самите програми. Там всички урочни единици са представени по този начин – темите от I ниво задължително се преподават, а тези от II ниво са предоставени за избор от преподавателя – той решава кои да включи в годишното си разпределение и кои не. Затова и темите за библиотечно-библиографска грамотност от II ниво могат да бъдат включени само ако съответният учител желае това. Веднага трябва да кажа, че работата на библиотекаря може да бъде ефективна, когато работи в екип с началните учители и преподавателите по български език и литература в средния курс. Успеем ли да ги убедим, че тези уроци са важни за интелектуалното развитие на подрастващите и покажем професионализъм в работата си, ще ни бъде предоставена възможност да проведем уроците по всички теми и във всички класове.

Аз работя като училищен библиоте-

кар 16 години, като 11 от тях бяха в едно квартално училище, а последните 5 – в едно от най-авторитетните основни училища в Пловдив. В първото училище библиотеката беше на голяма почит и уважение, с изградени традиции за съвместна работа между библиотекар и учители. Трябваше само да продължа напред. Но много бързо осъзнах, че работата с децата и ефективното провеждане на предвидените уроци изискват и познания, които аз нямаш – наложи се веднага да се заема с придобиването на знания в областта на педагогиката и дидактиката, за да бъде максимално полезна на своите читатели. Всеки учебен час има определена структура, която трябваше да знам. Необходимо се оказа да разширя и психологическата си подготовка за пълноценно общуване както с учениците, така и с учителите. Разбира се всичко това трябваше да става в процеса на работа.

През 2002 г. започнах работа в училище „Ал. Константинов“ – библиотеката и нейната работа далеч не бяха на нивото на учебното заведение. В началото дейността ми във всички посоки на нашата работа беше истинско професионално предизвикателство – никой не беше и чувал за уроци за придобиване на библиотечно-библиографска грамотност или за каквито и да било уроци в библиотеката – тя е била рядко посещавано място както от учениците, така и от учителите.

Първото, което направих, беше да помоля чрез председателя на методичното обединение на началните учители да ми отделят време на предстоящо заседание, за да им обясня как и в какво виждам съвместната ни работа, какви са целите, които съм си поставила, и как виждам тяхната реализация.

На заседанието началните учители ме слушаха с интерес, но и с неприкрито любопитство. Показах им темите на уроците за библиотечно-библиографска грамотност и изказах мнение, че всички часове по извънкласно четене могат да се провеждат в библиотеката, защото ще са разнообразни и полезни за децата, а и това ще спомогне да се изгради у тях навик да влизат често в библиотеката. Това от своя страна предполага и по-лесно приучаване към системно четене. Аз лично смятам, че мисията на училищния библиотекар е да вдъхне у децата любов към книгата, да превърне четенето в необходимост и удоволствие за всяко дете.

За съжаление, изпълнението на тази важна цел не е изцяло в наши ръце. Колкото и усилия да полагаме, каквито и методи да използваме съвместно с учителите или сами, резултатът е незадоволителен, ако нямаме подкрепата на семейството. Ако в дома на едно дете няма домашна библиотека, ако то не вижда родителите си с книга в ръка, ако не му се четат книжки още от най-ранна възраст, учениците сравнително рядко придобиват навика за системно четене. В най-добрия случай четенето спада около V клас, когато няма учител, който да следи четенето на детето и да настоява да го прави. Разбира се, винаги има и щастливи изключения.

По същия начин разговарях и с преподавателите по български език и литература в средния курс. Там нещата тръгнаха по-трудно – в очите им се четеше по-скоро недоверие. Постепенно, с всеки следващ урок съвместната ни работа ставаше все по-ефективна. Вече не стои въпросът дали тези уроци да се провеждат или не. Дори когато има грипни ваканции и часовете не достигат, прави се

уговорка с класните ръководители да се използва частът на класа, но да не останат непроведени часове в библиотеката.

Повече усилия полагам за децата от началния курс, защото там се изграждат основите на желанието и навика за системно четене. Ако в тази възраст не се приучат, всички по-късни усилия са обречени на провал.

Запознаването ми с първокласниците става още на първия учебен ден – 15 септември. Идват в библиотеката за първия си урок „Екскурзия в библиотеката“. Говорим за това що е то библиотека, каква е разликата между библиотека и книжарница, показвам къде са подредени малките книжки, които те ще вземат в ръце като се научат да четат, говоря за книгата като безценно богатство, като най-верен приятел, който може да ги понесе мислено на крилете си на пътешествие към непознати и далечни галактики, към модерни градове, непроходими гори или в мрака на морските дълбини, да ги върне в далечни епохи и цивилизации.

Вторият урок за първокласниците е на 1 март, наречен „Баба Марта в училищната библиотека“. Той е с познавателен характер. На него се запознават с традициите на народа ни във връзка с този български празник, а Баба Марта предизвиква възторга им с неочакваната си поява. Връзва им мартенички, а децата я поздравяват с песни и стихове. В знак на благодарност тя им разказва легенда за мартеницата. На „изпроводяк“ ги благославя да са живи и здрави и им заръчва да сложат мартеничките под камък или да ги хвърлят по посока на слънцето, когато видят първия щъркел.

Третият урок за първокласниците се провежда в третата седмица на месец

март, когато приключват с буквара и вече могат да четат. Това за мене е най-важния урок, който е свързан с много време за подготовка. На този урок те стават читатели на библиотеката, запознават се с основните правила за нейното ползване и получават първата си библиотечна книжка. За да запомнят задълго този важен момент, урокът протича като тържество, което съм нарекла „Вече сме читатели“. В него има двама водещи – Червената шапчица и Ежко-Бежко, появява се момиче в дълга официална рокля и с корона на главата, върху която е нарисувана разтворена книга и обяснява на децата, че тя е книга, излязла от лавиците на училищната библиотека, превърнала се е в човек и е дошла да ги поздрави по случай първото им идване в библиотеката. Изказва гореща молба към тях да я пазят чиста и здрава. Цялото тържество е насочено към ползата от четенето и опазването на книгите. За добрата, тържествена атмосфера допринасят веселите песни. Сценарият на тържеството се изпълнява от деца в средния курс, членове на учредения клуб „Приатели на книгата“, който функционира към училищната библиотека.

Във II клас се провеждат два урока за библиотечно-библиографска грамотност. Единият е свързан със запознаването на учениците с правописен и тълковен речник – какво представляват, как са подредени, как се използват и за какво служат. Урокът завършва с практическо занимание за търсене на думи в речника под формата на игра – състезание, в която децата се разделят на групи, според броя на наличните речници. Всяка група, намерила първа търсената дума, получава поощрителна награда от типа на илюст-

рован картонен разделител за книги. Това е урок от първо ниво – в програмата по български език и литература.

Вторият урок е на тема „Хигиена на четенето. Елементи на книгата. Читателски дневник. Избор на четиво.“ Този урок съм направила във вид на презентация, защото малките деца възприемат полесно, когато урокът е онагледен. Това е урок от II ниво.

В часовете по извънкласно четене поне три пъти в годината се разглеждат, четат и коментират читателските дневници, а учителите ги преглеждат всеки месец. Обсъждането на читателските дневници се прави до четвърти клас. Децата свикват да мислят върху прочетеното, а и това е възможност да се следи кое дете колко книги е прочело в изминалия период.

В III клас уроците също са два – един от I и един от II ниво. Първият урок е посветен на речниците. Към разгледащите във II клас правописен и тълковен речник се прибавят синонимен, правоговорен речник и речник на чуждите думи. И това занятие завършва с практическо занимание под формата на състезателна игра за най-бързо намерени думи в новоизучените речници.

Вторият урок е на тема: „Що е каталог? Видове каталози. Описание на книгата за каталога. Каталогът в нашата библиотека.“ Урокът е във вид на презентация и завършва с представяне на каталога в библиотеката, който е електронен, и начините за търсене в него и представяне на възможностите за издирване на информация. Този урок ми показва, че тази форма за представянето на новите и трудни за учениците знания по библиотечно-библиографска грамотност е удачна и интересна за децата, по-на-

гледна, по-лесна за усвояване. Според мене, това е най-удачният вариант на урок поне за учениците в основното училище. Затова смятам, че за следващата учебна година всички уроци ще бъдат представяни по този начин в нашата библиотека.

В IV клас темите също са по една от I и една от II ниво. Първата тема е „Научно-популярна литература. Детските енциклопедии и как да издирваме информация в тях“. Най-напред накратко припомням за наученото във II и III клас за речниците, за да мога да направя сравнение между двата вида справочници. Обяснявам видовете енциклопедии, но се спирам подробно само на детските.

Вторият урок съм нарекла „Книгата – велико откритие на човечеството“. Запознавам учениците с „древните книги“ – материали, които най-често са използвани за писане. След това говоря за ръкописната книга и накрая стигам до книгопечатането и неговото значение за бързото увеличаване разпространението на книгите. Обяснявам разликата между ръкописна и печатна книга и завършвам с българското книгопечатане. Това е материя, която децата слушат с удоволствие, защото им звучи почти като приказка. Обикновено задават много въпроси, а често и споделят неща, които те самите са прочели в тази връзка.

В V клас по новата учебна програма е включен урок, който не присъстваше досега – „Подбор на информация. Работа със справочници“. Според мене тази тема идва малко рано, защото на тази възраст децата малко трудно възприемат видовете справочници и техните особености, затова подхождам към темата чрез познатите им вече речници и детски енциклопедии, разглеждани в IV клас. В този урок

за първи път говорим и за издирване на информация в интернет.

Вторият урок е: „Лексикологията като наука. Речниково значение на думите. Работа с различни видове речници“. В по-голямата си част урокът е практически – за използване на различните речници. Новият речник е фразеологичният, тъй като е включен в учебната програма. Децата се разделят на групи, за да работят с различните видове речници. Всяка група изпълнява определени задачи. Упражнението се провежда под формата на състезателна игра.

Интересното и новото при V клас е фактът, че и двата урока са от I ниво.

В VI клас – има две теми – една от I и една от II ниво. В цялата учебна програма за V и VI клас има много еднакви учебни единици. Това е така, защото петокласниците учат по новата учебна програма, а шестокласниците – по старата. Темата от I ниво е „Научен текст. Източници за научна информация“. Тук наред с книжните носители на информация представям и възможностите за търсене в интернет. Разбира се, обяснявам, че строго научната и нова информация не може да се придобие безплатно. Но за тяхната възраст такава не е и нужна. Говоря за възможните начини за издирване на подходящата за тях информация. Обикновено тази част от урока минава като дискусия, защото учениците и сами знаят да го правят до известна степен.

Урокът от II ниво – „Работа с книгата“ – обикновено се провежда в един от часовете на класа. Той преминава като обобщение на всичко, научено до момента за видовете справочници и работата с тях, подредбата на фонда в библиотеката, видовете четене и в кои случаи се прилага.

В VII клас също са предвидени две теми. От I ниво е отново темата за речниците, като обобщение на всички изучени дотук речници и практическо занятие за работа с фразеологичен речник. По време на урока се старая да дам възможност на всеки ученик да работи с речника.

Темата от II ниво е: „Библиография. Библиографски издания. Изготвяне на библиография по тема“. Обяснявам на учениците накратко що е то библиография, видовете библиографски издания и отделям най-много време на практическо изготвяне на библиография по тема. Тук говорим и за картотеките в библиотеката, които им помагат при библиографското издирване. Отделям време да кажа накратко и за работата с критическа литература, тъй като е полезно за тях. Представям им и периодиката, подходяща за възрастта, която може да им помогне при подготовката за часовете по литература, и помагалата, които библиотеката притежава по различните учебни предмети.

С казаното дотук изчерпваме темите, предвидени за придобиване на библиотечно-библиографска грамотност, но не изчерпваме уроците, провеждани в библиотеката. Както вече споменах, една от целите в работата ми с учениците е изграждане на трайни навици за четене и любов към книгата. За постигането на тази цел в начален курс се провеждат редица уроци, предвидени в програмата като часове по извънкласно четене. Те са различни по съдържание и вид – с цел да бъдат нестандартни, за да предизвикват интерес към книгата и да приучат децата често да посещават библиотеката, като изпитват удоволствие от присъствието си в нея, да се чувстват комфортно и уютно. При учениците от II клас часовете понякога ми-

нават като състезание по изразително четене на непозната приказка или най-увлекателно преразказан откъс от прочетена такава, друг път са представяне на автор, чието произведение е изучавано в часовете. Показвам на децата и всички негови книги, които библиотеката притежава и прочитаме откъс от неизучавано произведение. В други часове прочитаме и коментираме написаното в читателските дневници.

В III и IV клас часовете също минават с представяне на отделни автори, но правим и „Театър на детската фантазия“. Последното не е моя идея – тя е измислена от г-жа Дюлгерова от Русенската регионална библиотека. По същество протича като игра, в която класът съчинява вълшебна приказка. Г-жа Дюлгерова работи с група деца и всяко дете тегли карта. Картите са осем – четири за героите и четири за действията в приказката. Аз работя с цял един клас и разделям децата на осем групи. Всяка група тегли карта. Ако картата е за герой, описва го така, както си го представя външно, описва качествата, които притежава, къде живее, кои са неговите приятели, за какво мечтае. Група, която изтегли карта с действие, описва съответната част от приказката, която има да разказва. Предварително на учениците обяснявам правилата на играта и това, че трябва да се опират на прочетените от тях приказки, но и героите и самата приказка трябва да са измислени от самите тях. За съчиняването и разказването на приказката един учебен час не е достатъчен, затова спираме в края на часа и поставям задача на учениците всеки сам да измисли приказката до края. Понякога на следващия ден, в друг час по

четене някой разказва какъв край е измислил на приказката. Когато децата натрупат малко опит, задачата се поставя писмено и в следващия час по извънкласно четене всяко дете чете своя вариант за край на приказката. Всички слушат внимателно и в края на часа решават кое съчинение им харесва най-много. В други случаи поставяме задачата всяко дете да запише разказаното от приказката в часа и да я довърши самостоятелно. Тъй като децата са различни, обикновено разказват и съчинената в библиотеката част от приказката по различен начин и се получават толкова нови приказки, колкото и деца, само че с приблизително едни и същи герои. Най-хубавите приказки, по предварителна уговорка, получават награда. Понякога наградата е във вид на рекламен книжен разделител (нещо съвсем дребно), но понякога получават и шестица в дневника. Обикновено всяко дете, което е написало своя приказка, получава награда.

За съжаление, нещата не стоят така след IV клас. Възможностите стават твърде ограничени. Не остават цели часове за работа в библиотеката. Съвместната работа с учителите по български език и литература, история, география и биология позволява да се извършва търсене на допълнителна информация към изучавания в момента материал по съответната дисциплина. Преди учителите да изпратят децата да издирват информация, идват в библиотеката, за да уговорим темата и каква информация е необходима. Когато учениците дойдат, аз им помагам в издирването, но първо ги оставям да потърсят сами.

Отделно от всичко казано дотук, към библиотеката функционира и клуб „Приятелите на книгата“. Едно от направленията в неговата дейност е също обогатяване на библиотечно-библиографската грамотност на учениците. Тук вече постепенно ги запознавам с УДК и нейното предназначение, и със сигнатурата на книгата и предназначението ѝ. Провеждаме практическо занимание за вмъкване на върнатите за деня книги обратно във фонда; как сами да записват книгите си в читателската карта и т. н.

Друго направление е четене и обсъждане на книги, избрани от самите тях; има пишешци деца, на които се дава възможност да четат пред останалите своите творби и често се дискутират. В идеите ни влизат и срещи с писатели, но това още не сме успели да осъществим.

В заключение искам да кажа, че цялостната работа с децата трябва да бъде подчинена на това да ги научим да четат системно, да обичат книгата и тя да се превърне в част от ежедневието им. А библиотечно-библиографската грамотност е първата крачка към цялостната информационна грамотност и култура на възрастния читател. Ако създадем необходимите навици и знания в ранна училищна възраст, подрастващите ще добият увереност в себе си, че могат да намерят информация от всякакъв вид и носител. Това ще ги стимулира да търсят нови и нови знания, да израстват като интелигентни, знаещи и можещи хора, пригодни да живеят и работят в информационна среда.

ИЗГРАЖДАНЕ НА ИНФОРМАЦИОН- НА КОМПЕТЕНТНОСТ

**ПРОЕКТИ И ПРАКТИКИ В РЕГИОНАЛНА
БИБЛИОТЕКА „ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ“ – ВАРНА**

РАДКА КАЛЧЕВА

Информационната грамотност – процесът на усъвършенстване на уменията да си служим с технически средства – е широко дискутирана тема през последните години. Сега говорим за информационна компетентност, характеризираща степента на развитие на отделния човек за работа с различен тип информация. Цялостният процес на получаване, натрупване, преработка и създаване на нова информация, нейното предаване и използване в практическата и професионалната дейност и получаването на нов информационен продукт са понятията, които най-точно определят информационната компетентност.

Следващото ниво на развитие е изграждането на информационна култура – процесът на трансформация на информационната компетентност и усъвършенстването на едни умения и изграждането на други. Информационната култура на личността се реализира в информационната дейност, която характеризира информационното поведение в професионалната сфера.

Споделеният тук опит е натрупан от участието на специалистите от Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ както в национални и международни проекти, така и в процеса на продължаващо обучение в библиотеката. Изграждането на

информационната компетентност на основата на тренинг-семинарите, проведени в библиотеката през последните 12 месеца (от юни 2006 г. до края на май 2007 г.), се основава на опита от:

- тренинг-семинари, свързани с регионалните експертни функции на библиотеката (два семинара, проведени през месец юни 2006 г.);

- тренинг-семинари, проведени в рамките на участието на библиотеката в международния проект AITMES (Прилагане на мобилните информационни технологии в образованието и библиотеките) – два локални семинара (юни 2006 г. и март 2007 г.) и един международен (октомври 2007 г.);

- вътрешнобиблиотечни курсове – провеждат се периодично.

I. Тренинг-семинари, свързани с регионалните експертни функции на библиотеката

Проведените съвместно с регионален експертно-консултантски информационен център „Читалища“ еднодневни семинари на тема „Съвременни принципи в организацията и дейността на малките обществени библиотеки“ са насочени към библиотекари без библиотечна квалификация, работещи в читалищни библиотеки в малки населени места в регион Варна.

Целта на семинарите бе да се окаже експертна помощ с предоставяне на по-качествено информационно обслужване на читателите и да се оптимизират библиотечните процеси. В семинарите взеха участие 55 библиотекари от регион Варна. Те бяха запознати с процесите на комплектуването и обработката на литература. Получиха и насоки в областта на обслужването на читателите.

II. Тренинг-семинари, свързани с международния проект AITMES

Проведените семинари имаха за цел да обучат хора, работещи в различни сфери на културната дейност, за работа с мобилни технически средства като мобилни телефони, цифрови фотоапарати, видеокамери и GPS устройства. Във всеки семинар бяха обучени между 10 и 12 представители на публични и читалищни библиотеки, музеи, архиви, училища, частни детски градини и различни школи за обучение.

При дефиниране на целевите групи, към които бе насочено това обучение, бяха поставени следните критерии: базови компютърни умения, основни умения за работа със специални технически средства – мобилни телефони и цифрови фотоапарати, но без възрастови ограничения и необходимост от владеење на чужди езици.

Подготовката и реализацията на семинарите включваше: изграждане на екип от обучители – колеги, работещи в информационен център и справочно-библиографски отдел, компютърни специалисти от отдел „Информационни технологии“, както и библиотечни специалисти, експерти в разглежданите на семинарите теми. Екипът от обучители

бе изграден според каскадният принцип.

Избраните подходи в дневния ред на семинарите следваха европейските тенденции за провеждането на такъв вид обучения – превес на практическата над теоретичната част, като последната е поднесена в сбит и синтезиран вид; прилагане на метода „играй и учи“ и въвеждане на игрови модел, даващ възможност за прилагане на усвоените знания.

Участниците се забавляваха и с лекота усвоиха „сложни“ технически умения, свързани с принципите на действие и работа на неизползвани досега в практиката дейност на културните институти устройства като видеокамера и GPS.

III. Вътрешнобиблиотечни курсове

Целта на тези курсове е повишаване на квалификацията на специалистите и тяхната ангажираност с текущи и продължаващи проекти на библиотеката. При реализирането на различните проекти се въвежда елемент на конкурентност, който се базира на създаването на различни по състав екипи, ръководени от различни координатори.

Като добра практика от вътрешнобиблиотечните курсове може да бъде посочен обявеният вътрешен „конкурс“ за изработка на нов уеб-сайт на библиотеката. Идея, свързана с обновяването на визията на сайта на библиотеката. Формираната работна група включваше специалисти от всички отдели на библиотеката. В резултат на „вътрешната конкуренция“ се роди идеята за изграждане на няколко „вътрешни сайта“ и възможност за реализиране на различни концепции за поднасяне информацията на читателя.

Сайтът на отдел „Обслужване на чи-

татели“ съдържа подробна информация, в която професионалните дефиниции са предадени на достъпен за читателя език. Тук се наблюдава диференциран подход към читателя – детайлно и онагледено с илюстрации обяснение на процеса, свързан с книгозаемането. Показани са и много конкретни примери.

Сайтовете на отдел „Детски и средношколски“ и на отдел „Изкуство“ са изработени от дизайнерски екип, използвал минималистичен подход при поднасянето на текстовата информация. Тук се залага изключително много на илюстративния материал и визията. Информацията е актуална и се обновява регулярно.

При сайта на „Информационен център“ е използван подходът „мини портал“. Съдържа множество полезни връзки към други институции. Информацията е актуална, „ежедневна“ и бързо променяща се.

Като заключение може да се отбележи, че създаването на различни екипи, ангажирани с отделни проекти, развива творческия потенциал на работещите в РБ „Пенчо Славейков“. С натрупванията през годините сме стигнали до момента, в който библиотечни специалисти генерират идеи относно теми, по които не притежават специализирана подготовка. Появата на новия оценъчен момент – по-големи изисквания и завишаване на критериите, свързани с дейността на останалите колеги, дава възможност за повишаване на самочувствието и предаване на придобитите знания.

Този вид професионална реализация по нов, по-различен начин включва не само изпълнение на преките задължения, но и дейности, които доставят удоволствие и забавление.

С ъ б щ е н и е

Излезе от печат „Списание „Библиотека“.

Тематичен указател 1984-2005 г.“

Съставители на изданието
са Нина Шуманова и Ася Асенова.

Обхванати са всички публикации за 20 години,
които отразяват развитието на библиотечната теория
и практика. Включени са и материали,
отнасящи се до културния живот в страната.

Социологическото изследване, направено
по случай 50-годишнината на списанието,

е дело на Константина Недкова,

Красимира Папазова

и Мария Аргирова-Герасимова.

ИНФОРМАЦИОННАТА КОМПЕТЕНТНОСТ – НЕОБХОДИМО УСЛОВИЕ ЗА ИЗДИГАНЕ АВТОРИТЕТА НА БИБЛИОТЕКАРЯ

НАДЯ КАРАЧОДЖУКОВА

Умението да владеем информацията, способността да я получим, обработим и използваме – това е необходима предпоставка за успешната позиция на съвременния човек в информационното общество. Именно поради това информационната компетентност се нарежда сред основните изисквания на съвременния свят.

Доскоро информационната компетентност се асоциираше с познаването предимно на техническите аспекти като резултат от информатизацията и компютризацията на обществените отношения. Под информационни навици все още се разбира владеенето на компютърната техника и боравенето с основните програми на персоналния компютър. Но все пак компютърът е само средство за работа с информацията – инструмент при търсенето, систематизирането, обработката и анализа ѝ. Селективността и оценката на информацията трябва да се извърши от потребителя.

Под информационна компетентност трябва да се разбира систематизираната съвкупност от знания, умения и навици, които осигуряват оптимално индивидуалната информационна дейност, необходима за удовлетворяване на потребностите от информация.

Това е личностно качество, необходи-

мо при разрешаването на различни социалнозначими задачи, възникващи в реални ситуации ежедневно в нашия живот.

Информационната компетентност се състои от:

- познаване на основните средства на информация и от организиране на информационните процеси;
- представа за източниците на информация и информационните хранилища, техните определящи характеристики, системите за организация на знания, т.е. умение за ориентирване в потока на информация;
- владееене на начините за търсене на информация;
- придобиване на навици за обработка, анализ и синтез на информацията;
- умения да се използват техническите средства в информационния процес.

Какво е значението на информационната компетентност в библиотечната професия?

В информационния свят библиотечният специалист трябва да притежава компетентност, която включва следните компоненти:

- ценностно-мотивационен – характеризира се с наличието на мотив за усвояване на информационните технологии, осъзнаване на целите на информационна-

та дейност, интерес към работата с информационни и комуникационни технологии;

- когнитивен – отразяващ процеса на преработка на информацията, разкриващ способността ни да прилагаме в своята професионална дейност методите и начините на работа с информацията. Това се постига чрез анализ на постъпващата информация, сравнение, обобщение, синтез на съществуващите знания, разработване на варианти за използване на информацията и предвиждане на последствията от решенията в конкретна проблемна ситуация, създаване и използване на нова информация и взаимодействие с натрупани вече знания, съхраняване и готовност за възстановяване на информацията в дългосрочната памет;

- технико-технологичен – включващ използването на информационните технологии в ежедневноста дейност, възприемането на принципите за работа с тях, оценка на възможностите, които предоставят, както и ограниченията, които налагат технологичните средства;

- комуникативен – отразяващ владението, разбирането и използването на езици (естествени и формални) и на други видове знакови системи, на техническите средства за комуникация в процеса на предаване на информация от един човек на друг с помощта на различни начини на общуване (вербални и невербални);

- рефлексивен – компонент за самоуправление на личностното поведение, който е съществен за самореализацията ни.

Един от факторите, които оказват голямо влияние върху библиотечната институция, е преходът към информационното общество. Това означава развитие на информационните технологии и налага технологични изменения в самите библиотеки. Информационните технологии

променят установения ред в традиционната библиотечна професия. Досегашната схема „читател-книга-библиотека“ се видоизмени в новата „ползвател-документ-библиотекар“. Реалните условия показват, че голямото разнообразие в различните търсещи системи затруднява намирането на необходимата информация. Възниква необходимостта от спазване на определени условия, а именно:

- използване на съвременни носители на информация;
- работа с все по-нова техника;
- общуване с различни категории читатели;
- нови правила на работа.

Организирането на информацията, оказването на помощ при търсене, обучението на ползвателите увеличават обема на работа, но са и доказателство за бъдещи положителни перспективи пред библиотечната професия.

Новото понятие за професионализъм включва освен приемственост за доказалите се правила и методи на работа, така и усвояване и квалифицирано използване на новите технологии, активност при търсенето на информация и в обучението на ползвателите.

Става така, че технологизирането на библиотечната професия определя новите подходи на работа. Очевидно е, че специалистите, които знаят принципите и законите на информационните технологии, могат да работят с всяка информация, събирана, обработвана, съхранявана и разпространявана във всяко информационно учреждение, независимо дали то е библиотека, музей, архив или издателство.

Но тук трябва да се отбележи, че библиотекарите са част от неголямата група специалисти, които целенасочено са обу-

чавани в уменията да търсят, систематизират, оценяват, съхраняват, предоставят и използват натрупаните знания.

И все пак какво е практическото приложение на казаното дотук?

За да бъдем информационно компетентни в нашата професия, необходимо е да боравим свободно с технологичните новости, но също така от голямо значение е да притежаваме уменията да преценяваме кога и каква информация ни е нужна за изпълнението на ежедневните ни служебни задължения. При лавинообразното нарастване на броя на информационните ресурси от съществено значение е начинът, по който се използват електронните ресурси, както и препоръките, които се дават при информационното ориентиране на потребителя.

Ако библиотекарят няма нужната подготовка, за да прецени качеството на информационните ресурси, не би могъл да вземе правилно решение и не би изпълнявал компетентно професионалните си задължения.

Оценката за достоверност на информацията, която се съдържа в различни документални източници, е важен фактор както за ползването на тези източници от самите библиотекари, така и за правилното насочване на читателите.

Тези изисквания се отнасят и за каталогизаторите в частност. Определянето на формата на редната дума при индивидуалните и колективните автори винаги е бил един от най-важните елементи в библиографското описание. Особено актуален е и сега във времето на автоматизираните каталози, на споделената каталогизация, на обмена на библиографска информация. Стандартизирането на формата на името и създа-

ването на контролни файлове на авторите и на предметните рубрики предполага строг контрол на точките за достъп в електронните каталози.

Къде може да се намери информация, която да помогне за правилната форма при стандартизиране на едно име например?

Допреди десетина години източниците, които се използваха за справки, бяха единствено в печатен вид, които библиотеките притежаваха според възможностите си за набавяне на такъв вид литература. Най-често като информационни източници се използваха световно признати енциклопедии като „The New Encyclopaedia Britannica“, „Grand Larousse Universel“, „Brockhaus Enzyklopadie“, „Encyclopedia Americana“, „Большая советская энциклопедия“ и други енциклопедии или специализирани справочници. Но дори в тях не винаги можеха да се намерят отговори на актуалните въпроси. С появата на различни електронни носители на информация и интернет се предполагае, че проблеми от такъв характер вече няма да съществуват.

Разбира се електронната информация дойде със своите предимства – достъпът до информация стана по-оперативен, увеличиха се възможностите за търсене, но също така и с някои недостатъци. Оказа се, че информацията, която може да се намери в глобалната мрежа, често пъти е противоречива. Формата на името на автора, това дали пише предимно под псевдоним и дали все още го използва, както и информация за неговата дейност или професия, могат да бъдат намерени в няколко източника и да не съвпадат.

За справки от различен характер в интернет-пространството, доста често

се използват т. нар. „свободни“ енциклопедии каквато е „Уикипедията“. Тя се цитира като източник както в масмедийните, така и в някои научни статии. Поради широкия ѝ обхват от теми, „Уикипедията“ се наложи като бърз източник за фактографски справки, в който може да се намери почти всичко. Но проблемът идва от самата идея за тази енциклопедия – нейната отвореност, т.е. всеки който има желание може да стане автор на статия, което предполага неточности и нееднакво качество и степен на достоверност на информацията. Затова тя би могла да бъде само отправна точка за последващи задълбочени справки по конкретни запитвания. Традиционните енциклопедии и справочници в печатен или електронен вид остават едни от най-достоверните източници. Предимството им е, че в тях се залага на личен авторитет и конкретна отговорност, пред консенсуса и анонимността на свободните енциклопедии. Достоверна информация могат да предложат и личните сайтове на авторите. За нас каталогизаторите особено ценни са професионално поддържаните контролни файлове на такива библиотеки като Френската национална библиотека, Британската библиотека и др.

Добрият професионалист трябва да умее да идентифицира разнообразните типове и форми на информационните източници. Трябва да знае как се създава, организира и разпространява информацията. Трябва да различава първичните и вторичните източници на информация, да определя стойността на информацията, която съдържат.

Началото на тези умения се поставя в учебните заведения. И докато в не толкова

далечните години, за да бъдат информационно грамотни, студентите получаваха основни компютърни умения и научаваха първите стъпки в използването на глобалната мрежа, то в наши дни те вече имат тези базисни познания. Сега е необходимо да бъдат обучавани, за да придобият уменията самостоятелно да извършват ценностния подбор на информацията.

Но с наученото в университетите нещата не спират. За да бъдем уверени в компетентността си, трябва да се развиваме постоянно – професионалното обучение продължава през целия живот. Идва ред на продължаващото обучение и на различните форми за самоусъвършенстване, защото колкото повече библиотекарят е информационно компетентен, толкова по-голямо ще бъде уважението, което му се оказва.

И все пак да не забравяме, че освен „навигатор на знанието“, библиотекарят е и пазител на културата и на нейните хуманни ценности. Той трябва да притежава уменията да работи в новата информационна среда, но и да дава пример за естетично и хуманно отношение към съдържащата се в нея информация.

Литература

Гендина, Наталья Ивановна. Информационная культура или информационная грамотность? Российский и международный форматы обсуждения проблемы. http://www.lib.tsu.ru/index_about_ub.php?id=709

Тришина, С. В. Информационная компетентность как педагогическая категория. // Интернет-журнал „Эйдос“. – 2005. <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>

Information literacy competency standards for higher education. <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.htm#ildef>

Ryynanen, Mirja. Information literacy, libraries and policy makers. <http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/ryynanen-fullpaper.pdf>

Приноси

ТОДОР БОРОВ -

СЪЗДАТЕЛ НА МОДЕЛА НА БЪЛГАРСКОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТТА НА БИБЛИОТЕЧНО- ИНФОРМАЦИОННИТЕ НАУКИ

ТАТЯНА ЯНАКИЕВА

Въпросът за същността, целите и по-соките на българското висше библиотечно-информационно образование днес е особено актуален. Предстои ни интеграция в образователната система на Европейския съюз, подписали сме Болонската декларация и трябва да сме готови да посрещнем всички задължения, които произтичат от нея.

Означава ли това, че трябва да възприемем готови европейски модели, които да присадим на наша почва и по този начин да осигурим признаване на дипломите на нашите випускници? Естествено идва и следващият въпрос – има ли един-единствен европейски модел, който трябва да вземем „на въоръжение“?

Това са все въпроси, които оживено се дискутират и на национално, и на международно равнище. На няколко последователни международни срещи в края на XX в. и началото на XXI в., посветени на общата рамка на модерното БИН-образование, се прави уговорката, че съществува голямо разнообразие в националните традиции на отделните европейски страни и че техният опит е част от европейското културно наследство, израз на културното многообразие на континента.

Тъкмо в тази посока аз виждам необходимост да обърнем поглед към нашата традиция, да оценим българския

опит и да пренесем в бъдещето ценното, което той съдържа и което ние мислим за трайно национално достояние.

Българското висше образование в областта на библиотечно-информационните науки е създадено от Тодор Боров. И тъй като принадлежа към негови ученици и последователи, възпитаници на Софийския университет и на създадената от него катедра, пренесла във времето „високата школа“ на Тодор Боров, чувствам като свой дълг да направя тази оценка.

В първата четвърт на XX в. елитът на българската интелигенция осъзнава необходимостта от специализирано образование като необходимо условие за развитие на българското библиотечно дело. Към тази група принадлежат академиците Александър Теодоров-Балан, Ст. Аргиров, Иван Шишманов, Михаил Арnaudов, Никола Михов, проф. Боян Пенев, проф. Александър Балабанов, Стилиян Чилингиров, Никола Бобчев и други български учени и общественици. Първата практическа крачка прави директорът на УБ Стоян Аргиров(1), който не само разисква „качествата и познанията“, нужни за библиотечната професия, но пръв започва да преподава библиотекознание като факултативна учебна дисциплина в Софийския университет като частен хоноруван доцент от 1924 до 1935 г.

С подчертаните си интереси към българската книга и библиография, към българските библиотеки, с многобройните си изяви по тези теми в българския печат Тодор Боров се изявява през 20-те на XX в. като личност с призвание да се посвети на библиотечната професия. Затова не е случаен фактът, че след завършване на висше образование по славянска филология в Софийския университет той получава предложение да специализира библиотекознание в чужбина като държавен стипендиант. Този факт говори за няколко неща – първо, че са забелязани публикациите на Т. Боров; второ, че държавата чувства нужда от подготвени и обучени в тази област български специалисти. Но тъй като предложението за стипендия изхожда от сговористкото правителство на Александър Цанков, Т. Боров, който е сред неговите критици, отказва да приеме тази „чест“ и заминава за Германия на разнските на своето семейство.

През 1924–1927 г. Т. Боров следва библиография и вестникознание, източноевропейска история и литература в Берлинския университет. В този водещ европейски университет той слуша лекциите на изтъкнати немски специалисти със световен авторитет в областта на библиотекознанието и библиографията – Георг Шнайдер, Йорис Форстиус, Фриц Милкау, проучва възможностите, които предоставят на изследователя и читателя образцово уредените немски библиотеки и по-специално Пруската държавна библиотека, и разширява научната основа, върху която по-нататък ще се развива неговата дейност.

Завръщайки се в България, Т. Боров окончателно свързва живота и професи-

оналната си съдба с българските библиотеки, като проявява изключителна воля и амбиция да реализира един мащабен културен проект, който включва създаването на модерна национална библиотека, модерна библиографска информационна система и модерно библиотечно образование. В следващите десетилетия той е човекът, който извежда дебата за библиотеките и библиотекарството до по-високо равнище – осъзнаване на тяхното функционално предназначение в културния процес. В защита на този проект в рамките на четвърт век – до 1944 г., Т. Боров публикува над 150 статии, като в тях той изтъква като основна слабост на българската библиотечна система липсата на институционализирано библиотечно образование. Особено остро поставя този въпрос през 1930 г. в програмната статия на списанието „Българска книга“(2). Но той не се задоволява само с критика на българската действителност. През 30-те години на миналия век Т. Боров се включва в международната дискусия за мястото на библиотечната наука в системата на научното знание. През 1931 г. по повод появата на книгата „Наръчник по библиотекознание“(3) на Фриц Милкау (Лайпциг, 1931), директор на Пруската държавна библиотека, Т. Боров подлага на критичен коментар съществуващите в световната теоретична литература различни възгледи по въпроса дали библиотекознанието е самостоятелна наука. За да отговори на този дискуссионен въпрос, той търси мястото му в различни научни и библиотечни класификации, отбелязва различните наименования, с които то е означавано, и защитава правото му на съществуване в научното

поле. Т. Боров аргументира необходимостта от изследвания по библиотекознание, които да обхванат всички въпроси от тази голяма област на човешката дейност, включително и подготовката на професионални библиотечни работници. В края на тази обширна статия Т. Боров изтъква, че е крайно време и в България да се създаде самостоятелна библиотечна специалност.

В много от своите публикации през 30-те и 40-те години Т. Боров изразява недоволството си от начина, по който се разискват библиотековедски въпроси в България. Той настоява да се работи настойчиво за профилиране на практиката и теорията, свързани с различните видове библиотеки, както това се прави в Европа. По повод опитите (от 1937 г.) да се създаде в България професионална библиотечна организация(4) Т. Боров отново ясно артикулира болните въпроси на библиотекарството в страната – липсата на държавна политика за развитие на библиотечното дело, липса на професионално образование, крайно недостатъчни библиотекарски длъжности, назначения, без да се взема под внимание образователният критерий. За Т. Боров най-важна и неотложна задача е да се признае библиотекарството за самостоятелна професия и да се уреди нейното законодателно признание, а едва след това – да се създаде библиотекарска организация.

Тази активна гражданска позиция на Т. Боров има за краен резултат възстановяване на преподаването по библиотекознание в Софийския университет, преустановено през 1935 г. През 1942 г. Т. Боров е избран за частен хоноруван доцент по библиография във висшите

търговски училища във Варна и Свищов, а година по-късно – и в Софийския университет.

През 40-те години излизат „Книги. Библиотеки. Библиография“ (1941) и монографията „Пътят към книгите. Увод в библиографията“ (1942). Това са първите два теоретични труда в България, изцяло посветени на библиотечната, библиографската и книговедска проблематика. Сборникът със статии „Книги. Библиотеки. Библиография“ претърпява две издания – от 1941 г. и от 1947 г. И това не е случайно, защото тъкмо тази книга очертава мащабите на дебата, който Т. Боров утвърждава в българската култура и е свидетелство как една личност с иновационно мислене, професионална компетентност и полемична дарба може да въздейства на обществото. Втората книга, за която ще стане дума отново по-нататък, е безспорно най-значителното постижение в областта на теорията на библиографията у нас до средата на XX в. и представя автора си като специалист с европейско ниво на мислене.

Цялостната реализация на своя културен проект Т. Боров успява да осъществи в десетилетието след 1944 г. И това е едно от чудесата в българската култура. Тогава Т. Боров е едновременно директор на Народната библиотека и на Българския библиографски институт. В тежките следвоенни години, в сипаната от бомбардировки София, в условията на жесток преход към нов тип обществени отношения, безпаричие само в продължение на едно десетилетие Т. Боров успява да дострои недовършената сграда на Народната библиотека, създава с помощта на един добре

подбран екип от сътрудници от купчината нейни книги, натрупани в подземията на Съдебната палата, модерна европейска библиотека. Организира Библиографския институт като съвременно информационно учреждение, което поема всички отговорности и всички предизвикателства за библиографската информация в страната. Урежда международното културно сътрудничество и информационния обмен както със сродни институции и библиотеки от социалистическите страни, така и с водещи западни библиотеки. Създава през 1953 г. в Софийския университет самостоятелна катедра – първата официално утвърдена институция на висшето образование в България, и вписва библиотекознанието и библиографията сред университетските специалности.

Сякаш погалин от съдбата, Тодор Боров за един кратък период от своя живот се превръща в точния човек, попаднал на точното място в точното време, за да реализира един от най-мощните и с дълготрайно значение културни проекти в България.

В практическата реализация на модела на висшето библиотечно образование Т. Боров търси отговор на следните въпроси:

1. Каква е чуждата практика в областта на библиотечното образование, както западна, така и източна (главно на СССР, в чиято орбита България попада след Втората световна война)?

2. Каква е функционалната обвързаност на библиотечното образование с реализацията на професионалния библиотекар в различни по функции и задачи библиотеки?

3. Какви са съвременните задачи на библиотечната професия?

4. Каква е връзката на висшето библиотечно образование с науката и научните дирения?

5. Как във втората половина на XX в. трябва да се извърши преход към библиотечно-информационно образование?

Отговор на тези въпроси Тодор Боров дава в ред свои публикации. През 40-те и 50-те години той публикува: „От библиотекаря на Шпицвег до съвременния библиотекар“ (5), „Библиотечна наука“ (6), „Какво можем да научим от съветските библиотеки“ (7).

Първият от тези текстове е неговата въстъпителна лекция като доцент, изнесена на 14 април 1943 г. и съдържаща обширна история на библиотекарската професия – от античността до модерните времена. Вниманието на автора е насочено главно към борбата за утвърждаване на самостоятелна библиотечна професия, която се разгръща активно в света през втората половина на XIX в., стимулирана от бурния ръст на публичните библиотеки. Вторият текст е насочен към изясняване на някои теоретични въпроси – съотношение между философските системи на науките и практическите библиотечни класификации, терминологични уточнения, предмет и задачи на съвременното библиотекознание. Анализът на състоянието на професионалната подготовка на библиотечни кадри в СССР, САЩ и Германия му позволява да формулира целите на това обучение и да предложи модел за библиотечно образование, което трябва да реши следните задачи:

1. Да се създадат истински научни библиотеки в страната.

2. Да се създаде към Историко-филологическия факултет на Софийския

университет със съдействието на ББИ отделна самостоятелна специалност – библиотекостроение – и самостоятелна катедра по библиотечна наука.

3. Да се организират съвременни масови (публични) библиотеки, които да се превърнат в надеждна база за самообразованието на народа.

Практическата реализация на този проект е незабавна. През 1950 г. е създаден Държавен библиотечарски институт, а през 1953 г. – специалност „Библиотечнознание и библиография“ и катедра в Историко-филологическия факултет на Софийския университет по библиотечнознание и архивистика, първата официална институция на висшето библиотечно образование у нас.

Така в България става реалност двустепенната система за подготовка на библиотечари – за публичните библиотеки специалисти се подготвят в Държавния полувисш библиотечарски институт, а в Софийския университет – висшисти за научните библиотеки.

Т. Боров аргументирано доказва, че за България най-подходящ е европейският модел – библиотечна специалност, развиваща се в университетска среда. Този избор има няколко сериозни основания. Първото е, че именно тук започва, макар и факултативно, преподаването на библиотечни курсове, предназначени за висшисти. Второто основание е, че признаването на библиотечнознанието и библиографията за университетска специалност утвърждава нейния авторитет. Третото основание е, че за преподаване на дисциплините, които очертават образователния „бекграунд“, се използва академичният състав на университета, обединяващ най-добрите уче-

ни на България. И четвъртото – този начин на подготовка е икономически ефективен.

За доброто име на тази първа университетска катедра без съмнение заслугата е на Т. Боров. Той е не само първият избран професор по библиография в България, но и обаятелен лектор, талантлив оратор, „майстор на устния разказ“, както го нарича Блага Димитрова. Всички, които са били негови студенти, помнят лекциите му по „Увод в библиографията“, „Обща и отраслова библиография“, „Увод в история и организация на науката“, а предишните поколения си спомнят лекциите по „Историческо библиотечнознание“, „Архивистика“ и „Използване на библиотеките в научната работа“. Тодор Боров проявява сигурен усет и при подбора на своите сътрудници в катедрата, привличайки тук отлични специалисти по библиотечнознание, библиография и книгознание – Божана Троянова, Елена Кирова, Марин Василев, Искра Михайлова, Мария Кайнарова, Любен Атанасов.

Т. Боров създава нова парадигма за подготовката на библиотечари с висша квалификация в университета, която обвързва образованието със знанието. Още в средата на XX в. той развива модернистично разбиране за знанието, като фактор от първостепенна важност за държавата, защото то създава национална култура и професионални елити, организация и ред в обществото. Не случайно първият курс, който той чете в Софийския университет, е: „Използване на библиотеките в научната работа“. За Т. Боров знанието и науката са тясно свързани, а библиографията има за цел да систематизира записаната информа-

ция и да създава надеждни канали за ориентация в нейния необятен свят. Най-пълно тази негова позиция е защитена в труда му „Пътя към книгите”. Според него бурното развитие на книгоиздаването поставя редица проблеми, свързани с научното знание и организацията на научния живот в модерния свят. Пътищата за разрешаването им са:

1. Преход от национална към интернационална организация на научния живот.

2. Широко използване на библиографията като инструмент за търсене на информация и за систематизиране на знанията.

На тази водеща идея отговаря и структурата на книгата. Т. Боров разглежда на първо място най-важните институции за информация и документация, организирани за знанието и осигуряващи достъп до него, разкрива методите и способите за организация на информацията – правила за библиографско описание, съставяне, поддържане и използване на каталозите, библиотечните класификации като инструмент за ориентация в документалния свят, изтъква евристичната роля на основните справочни и библиографски трудове и на края изяснява ролята на метасистемата, наречена „библиография на библиографията“, като вход в света на информацията.

Т. Боров е убеден, че изискванията към библиотекаря зависят до голяма степен както от вида на библиотеката, в която работи, така и от естеството на задачите, които изпълнява. Нуждата от радикална промяна в подготовката на библиотекарите за научните библиотеки е поставена от него на международно обсъждане през 1958 г. в Прага на първата

международна конференция на висшите библиотечни училища и институти. Най-трудната задача е създаването на учебна програма, която да отговори на поставената цел – подготовка на висококвалифицирани библиотечни кадри за научните библиотеки. В статията си „Библиографията като университетски предмет“ (8), подготвена и изнесена като доклад на II международна конференция на висшите библиотечни училища и институти в Берлин (1962 г.), Т. Боров защитава тезата за двойното университетско образование на специалиста в научната библиотека – основна специалност в определена научна област, съчетана с библиотечна подготовка в рамките на втора специалност или специализация. Той полемизира с практиката на някои университети в Източна Европа, които не използват в достатъчна степен университетските възможности за специализация (каквото е полският случай). На остра критика е подложена и съветската практика, която се мъчи да подготви „библиотекари въобще“ за всички видове библиотеки. Неговото убеждение е, „че да се застъпи в един курс по отраслова библиография с еднаква тежест запознаването с литературата по всички науки (без студентът да ги е изучавал предварително, без да е специалист нито по една) значи да искаме да се „обхване необятното“. Подобен подход претоварва учебните планове на библиотечните специалности с много учебни дисциплини, изучаването на които не дава желанния резултат.

Активният дебат през 50-те и 60-те години за научната информация и подготовката на специалисти за тази нова и бързо развиваща се област работи в под-

крепа на предложения от него модел за подготовка на кадри. В цяла поредица от статии в печата(9) Т. Боров развива идеите си как да бъде организирана тази дейност в нашата страна и как да се подготвят кадри за нуждите на информационните центрове. Като се опира на решението на споменатата Берлинска конференция от 1962 г. документаторите/информаторите да се подготвят заедно с библиотекарите за научните библиотеки в рамките на обособен профил на основата на отрасловата библиография, Тодор Боров вижда възможности катедрата в Софийския университет да се заеме с тази задача.

От учебната 1964/1965 г. в катедрата е въведен профил научна информация. Първоначално той е предназначен главно за студенти от областта на техническите, точните и естествените науки. Тези, които желаят да се посветят на тази специалност, надграждат над университетското си образование (не само в Софийския университет, но и в други ВУЗ) нови умения за работа в полето на знанието и са в състояние да извършват качествен и задълбочен анализ на отрасловите документални потоци. Подготовка на такова ниво хармонира с изискванията на новата работна среда и превръща информационните специалисти в помощници на учените и изследователите, които изпълняват специфични задачи в изследователския процес. Макар че често цитира известната метафора на немския библиотековед Кунце, че научната информация е „продължената ръка на библиографията“, Т. Боров осъзнава необходимостта от въвеждането на специализирани дисциплини и изграждането на нови умения. За преподаватели по

научна информация са привлечени Елена Савова, директор на библиотеката към БАН, Александър Людсканов, първият български специалист по машинен превод и вицепрезидент на Световната организация по семиотика, Зорница Петкова, Станко Чавдаров, Спас Арсенов, Радка Андрианова.

Тодор Боров и ръководената от него катедра поставят началото на прехода в България от библиотечно към библиотечно-информационно образование като моделът му съдържа възможност да се развие още в една посока – продължаващото образование. Създаденият през 1983 г. съвместен Учебно-методичен център за подготовка на кадри в областта на научно-техническата информация между Софийския университет и ЦИНТИ допринася за изграждането на единна национална система за повишаване на квалификацията на кадрите.

В края на 50-те и началото на 60-те години Тодор Боров защитава новаторски модел за подготовка на кадри за нуждите на научните библиотеки и на информационните центрове. Този проект е толкова радикален, че не среща достатъчно разбиране у нас, но е високо оценен в чужбина. Тук няма да се спирам на недостатъците и трудностите при реализацията му, предопределени от обществените и политическите условия в България. Оценявайки от днешна гледна точка този модел, създаден преди повече от 50 години, аз убедено мога да заявя, че в много посоки Тодор Боров е изпреварил времето си.

Кои са неговите идеи, които и днес са жизнени?

• Създаването на първата интегрирана Катедра по библиотекознание и ар-

хивистика е без съмнение далъовиден акт, макар да има и конкретни исторически обстоятелства за това. Нека припомним, че в съвременна Европа интегрирането на подготовката на професионалисти за т. нар. „институции на паметта“ – библиотеки, архиви и музеи, е актуална тенденция. Т. Боров е предтеча на този процес в български контекст.

Той пръв осъществява интеграцията на библиотечното и информационно образование в България, много преди в други страни да се признае тази връзка. Създава гъвкав учебен план в областта на библиотечно-информационното образование, гарантиращ усвояване на интердисциплинарни знания, насочени към търсене на общи изследователски и приложни полета между традиционните университетски специалности и новите професионални компетентности, нужни на БИН-специалистите. В това отношение той значително е изпреварил времето си, лансирайки идеи, които намират развитие едва в края на XX в. Нека припомним, че в Лисабонската декларация от 2000 г. – като основна стратегическа цел на образованието в Европейския съюз, се извежда идеята за изграждане на конкурентноспособно и динамично общество, базирано върху знанието. А през 2000 г. в „Guidelines for Professional Library Information Educational Programs“ международната професионална общност предлага БИН-квалификацията да се осъществява на нивото на магистърската степен.

Връщам се към това, което определих като основна своя задача в началото. Каква е традицията, завещана ни от Т. Боров и има ли тя национална ценност?

Моят отговор е положителен. Т. Боров ни завеща знаниевия модел на специализираното БИН-образование, ефективното използване на научния потенциал на университетите, конвергенцията и интеграцията в програмите за обучение на архивни и БИН-специалисти, интердисциплинарността в учебните програми, всичко това обаче оценено от позицията на здравия разум в преценката на националните възможности.

Днес, когато БИН-образованието се развива в контекста на един неолиберален проект, в който нещата, които имат значение, са икономиката и пазарът, не трябва да гледаме на знанието като на нещо, което можем да пакетираме по подходящ начин и да го продаваме. Знанието за образоващото се общество на XXI в. трябва да има и универсална ценност. Мисля, че това е заветът на Тодор Биоров – за здрав разум в преценката на националните възможности.

Бележки

1 Ст. Аргиров преподава курс по библиотекознание.

2. „Българска книга“ и българската книга. – *Бълг. книга*, 1, 1930, № 1(15 ян. – 15 февр.), 1–4.

3. Библиотечна наука. – *Мир*, 37, № 9250, 12 май 1931, с. 3.

4. Организацията на българските библиотекарите. – *Бълг. мисъл*, 13, 1938, № 1, 59–68.

5. От библиотекаря на Шпицвег до съвременния библиотекар. – *Год. на Софийски университет. Ист.-филол. фак.*, 42 (1945–1946), 1946, 1–20. Встъпителна лекция, четена на 12.IV. 1943 г.

6. Библиотечна наука. – *Год. Бълг. библиогр. инст.*, 1, (1945–1946), 1948, 304–320.

7. Какво можем да научим от съветските библиотеки. – *Раб. дело*, 18, № 181, 13 авг. 1946, с. 2.

8. Библиографията като университетски предмет. – *Год. Бълг. библиогр. инст.*, 8 (1961), 1962, 5–18.

9. Как да подготвим кадри за научно-техническата информация. – *Библиотекар*, XII, 1965, № 4, 28–34; *Проблеми на висшето образование*, III, 1965, № 2, 27–33; *Ефикас-*

на научна информация – важен лост при движението напред. – *Раб. дело*, XXXII, № 24, 23 февр. 1959; Изграждане на библиографско-документационна служба в Институт за икономика на селското стопанство (На примера на институт за икономика на селското стопанство. Сътрудничество на социалистическите страни в тази област). – *Год. Соф. унив. Филос.-истор. фак.*, 54, 1960 (1961), кн. 1, 259–280.

НОВИНИ

На 31 май т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ бе представена книгата на МИЛАН МАТОВ.

„ЗА ПРЕМЪЛЧАНОТО В ИСТОРИЯТА НА ВМРО“.

Милан Матов е роден през 1875 г. в Струга.

През 1896 г. става член на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) и основател на първия Младежки революционен кръжок в Битолската българска гимназия. През 1900–1901 г. е въдворен в затвора в Битоля. Бил е член на градското ръководство на Вътрешната организация в Струга (1900–1903) и един от организаторите на Илинденско-Преображенското въстание в Стружко. Председател на Битолския комитет на ВМОРО (1907–1911), бил е битолски войвода и един от ръководителите на Българо-албанското въстание срещу сръбската власт (септември 1913 г.) в Западна Македония, както и областен управител на Крушово по време на Първата световна война. След 1919 г. се установява в София и става член, а по-късно е и в ръководството на взаимоспомагателната организация на бившите македоно-одрински дейци „Илинден“. Член на Македонския научен институт. През 1928 г. участва в Помирителната комисия, която се опитва да спре разцеплението между дейците за освобождение на Македония. Починал в София през 1962 г. Книгата на Милан Матов е издание на Народната библиотека, направено по оригиналните архивни записи, подарени на библиотеката от г-н Христо Миланов Матов, който дари личните архиви на баща си Милан Апостолов Матов и на чичо си Христо Апостолов Матов – видни дейци на освободителното движение на българите от Македония.

Отдел „Библиотечна координация“

БЪЛГАРСКИТЕ ПЕРИОДИЧНИ ИЗДАНИЯ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ НА ЦБ НА БАН

МАРИЯ АРГИРОВА-ГЕРАСИМОВА, ЙОРДАНКА БЕЗЛОВА

Централната библиотека на Българската академия на науките (ЦБ на БАН) и специалните библиотеки от нейната мрежа притежават и съхраняват в своите фондове значителен брой заглавия на български периодични издания. Част от тях са публикувани в периода 1844–1944 г. в пределите на страната или извън нея и са неотделими от нашето културно-историческо наследство. Значима е ролята им и като източник за исторически изследвания на политически, икономически, културни, образователни и други аспекти на българската действителност за стогодишен период. За да се представи документалното богатство в академичния библиотечен фонд, от 2000 г. в Централната библиотека се разработва проект, чиято основна цел е да изследва и представи фонда от български периодични издания, публикувани до средата на миналия век. Проектът има и още едно измерение, свързано с въвеждането на автоматизираната библиотечна система ALEPH500, и с представянето на заглавията в електронния каталог, а също и с дигитализацията им с оглед съхранение и осъществяване на неограничен достъп до тях. Бе проведен всестранен, изчерпателен и задълбочен статистически и съдържателен анализ на колекциите от периодични издания, а именно по вид на изданията (списания,

периодични сборници, вестници), година на публикуване и хронологичен обхват, съдържание, език на публикацията и място на издаване. В процесите на изследване ползвахме тритомното издание на Димитър Иванчев „Български периодичен печат 1844–1944“, което и до днес не е загубило своята информационна стойност и значимост.

Библиотечните колекции от периодични издания за изследвания стогодишен период (1844–1944 г.) включват 1082 заглавия – в т. ч. 774 заглавия списания и периодични сборници (или 71,5%) и 308 заглавия вестници (или 28,5%). Ценност на колекциите са пълнотата на теченията и наличността на заглавията от началото на публикуването до преустановяването им, или до днес. Това е от изключително значение за обслужването на читателите с оглед на повишено търсене на заглавия от този период.

За да се проследи динамиката на изграждане на колекциите от периодичните издания, те бяха разделени в четири групи в зависимост от началната година на публикуване: 1844–1878 г.; 1879–1899 г.; 1900–1918 г.; 1919–1944 г. Разпределението в хронологични граници разкрива, че комплектуването им нараства скокообразно, което е непосредствено свързано с ръста на издателската продукция. Във фондовете на Централ-

ната библиотека се съхраняват 51 заглавия, чиято начална година на публикуване е до 1878 г. (или 4,7% от всички набавени за изследвания период). Техни издатели и редактори са видни възрожденци – Иван Богоров, Александър Екзарх, Христо Ботев, Георги С. Раковски, Петко Р. Славейков, Любен Каравелов, Христо Г. Данов, Константин Фотинов, Йоаким Груев, Стефан Стамболов, Тодор Бурмов, Васил Д. Стоянов, Димитър Мутев и др. Например: „Любословие“, „Българский орел“, „Цариградски вестник“, „Смесна китка“, „Българска дневница“, „Български книжици“, „Дунавский лебед“, „Гайда“, „Зорница“, „Македония“, „Летоструй“, „Дума на българските емигранти“, „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“, „Будилник“, „Пчелица“, „Ружица“ и т.н.

Около пет пъти повече са заглавията, първото издание на които е през 1879–1899 г. – 242 заглавия (или 22,4%). Тук трябва да споменем вестниците „Марица“, „Военен журнал“, „Гусла“, „Държавен вестник“, „Мир“, „Независимост“, „Остен“, „Пряпорец“ и т.н., както и списанията „Ден“, „Земеделска статистика“, „Искусство“, „Летописи“, „Лесовъдска сбирка“, „Мисъл“, „Младина“, „Наука“, „Ново време“, „Сборник за народни умотворения и народопис“, „Списание на Българското икономическо дружество“, „Училищен дневник“, „Училищен преглед“ и много други. Тези издания отново са свързани с имена на политици, учени, литературни дейци, художници – като действителният член на БАН Иван Е. Гешов, Иван Вазов, проф. Иван Шишманов, д-р Кръстьо Кръстев, Янко Сакъзов, Димитър Благоев, Антон Митов, Иван Мърквичка и т.н.

За периода 1900–1918 г. периодичните издания наброяват 275 заглавия (или 25,4%). Сред тях са: „Борба“ с редактори Георги Бакалов и Кръстьо Раковски; „Бъдеще“ с уредник Димо Казасов; „Българан“ със сътрудници Александър Божинов, Димитър Подвързачов, Райко Алексиев; „Демократически преглед“ с редактори Тодор Влайков и Антон Страшимиров; „Духовна пробуда“ с редакционен комитет Иван Вазов, Константин Величков, Стоян Михайловски; „Зеница“ под редакцията на Николай Райнов; „Звено“, в което сътрудничат Димчо Дебелянов, Николай Лилиев, Гео Милев, Теодор Траянов, Христо Ясенов; „Илюстрация, театър и музика“; „Листопад“; „Седмичен преглед“; „Летописи на БАН“; „Летоструй“ с редактор акад. Александър Теодоров-Балан; „Месечни статистически известия на Главната дирекция на статистиката на Българското царство“; „Съвременник“ и т.н.

Най-значителен е броят на комплектуваните заглавия с начална година на публикуване от 1919 г. до края на 1944 г. – 514 заглавия (или 47,5%). Например издания на държавни, обществени и научни институции като Българската народна банка, Българския археологически институт, Българското ботаническо дружество, Българското географско дружество, Българското ентомологично дружество, Историческото дружество, Юридическото дружество, Народния етнографски музей, Царските природонаучни институти, Българската академия на науките, Българското геологическо дружество, Софийския университет и др. Или заглавията „Везни“, „Ведрина“, „Военно-исторически сборник“, „Звено“, „Златорог“, „Зора“, „Литературен глас“,

„Наковалня“, „Пламък“, „Развигор“, „Съвременник“, „Утро“ и т.н. Част от тях продължават да се издават и след 1945 г., а някои – и до днес.

В количествено съотношение при комплектуването между списанията и периодичните сборници, от една страна, и вестниците, от друга, се очертава тенденцията за нарастване броят на изданията от първата група. Ако набавените заглавия списания и периодични сборници, публикувани до 1878 г., е само 26, то през следващите периоди те стремително нарастват на 141 заглавия, 205 заглавия и 402 заглавия. Броят на комплектуваните вестници е съответно 20, 107, 58 и 123 заглавия. Това съотношение се определя от характера на академичната библиотека, която набавя основно научни публикации, и от нейния профил на комплектуване в определени области на знанието.

Езиковата характеристика сочи, че преобладаващият брой заглавия са на български език – 1057 (или 97,7%). Заглавията на чужди езици са само 25 (или 2,3%), като водещи са тези на френски език (19 загл.), следвани от тези на руски език и на румънски език (по 2 загл.), и по 1 заглавие на немски език и на есперанто, между които са: „Libertatea“ (Букурещ, 1871) с редактор Любен Каравелов; „La Bulgarie“ (София, 1882); „L'Echo des Balkans“ (Пловдив, 1885); „Le Mouvement macedonien“ (Париж, 1902) с редактор Симеон Радев; „La Macedoine“ (София, 1919), „Correspondance balcanique“ (Берн, 1919) с редактор Иван Радославов; „Bulgara Esperantisto“ (София, 1921), „За Россию“ (София, 1932), „Родина“ (София, 1940) и др.

В зависимост от мястото на публи-

куване се очертава закономерната с оглед на политическата ситуация тенденция, че до 1879 г. 86,3% от периодиката се издава в Букурещ, Цариград, Белград, Браила и други европейски градове, като например: в Букурещ – „Бранител“, „Будилник“, „Бъдущност“, „Българин“, „Българска старина“, „Градинка“, „Знание“, „Нова България“, „Смесна китка“, „Независимост“, „Стара планина“, „Славянско братство“; в Цариград – „Български книжици“, „България“, „Гайда“, „Ден“, „Зорница“, „Македония“, „Месецослов на българската книжнина“, „Право“, „Цариградски вестник“, „Съветник“, „Свобода“, „Училище“, „Читалище“, „Шутош“; в Браила – „Зорница“, „Дунавска зора“, „Периодическо списание на БКД“; в Болград – „Духовни книжки за поучение на всяк християнин“, „Общ труд“, „Български глас“; във Виена – „Мирозрение“, „Книжевен имот за децата“, „Общ труд“; в Белград – „Дунавский лебед“; в Лайпциг – „Българский орел“; в Прага – „Книговище за прочитание“; в Нови сад – „Българска дневница“; в Измир – „Любословие“; в Москва – „Братски труд“. Само 7 заглавия (или 13,7%) се издават: в Пловдив („Българска сбирка“, „Балканска зора“, „Библиотека“, „Летоструй или домашен календар“, „Марица“); в София („Балкан“); във Видин („Ступан“).

Периодичните издания в съдържателен аспект се простират в почти всички области на знанието. Най-значителен е броят им в областта на обществените науки – 332 заглавия (или 30,7%), т.е. една трета от всички комплектувани. Тук се отнасят многобройните заглавия в сферата на политиката – 128. Анализът сочи, че това са предимно печатни ор-

гани на политически партии и движения като „Българска независимост“, „Демократически сговор“, „Земеделско знаме“, „Знаме“, „Работнически вестник“, „Свобода“, „Свободно слово“ и др. В областта на икономиката притежаваме 94 заглавия – издания на търговски обединения, задруги, кооперации, като: „Български търговски вестник“, „Занаятчийска дума“, „Известия на Българската централна кооперативна банка“, „Известия на Българската земеделска банка“, „Кооперативно движение“, „Народно стопанство“, „Списание на Българското икономическо дружество в София“ и др. Периодичните издания по въпроси на възпитанието, образованието и просветата наброяват 56 заглавия. Те обхващат публикации на Министерството на народното просвещение („Училищен преглед“); на Просветния съюз („Просвета“); годишници на факултетите на Софийския университет; известия на други висши училища („Годишник на Висшето търговско училище във Варна“, „Годишник на Висшето търговско училище „Д. Ценов“ в Свищов, „Годишник на Свободния университет в София“); годишници на гимназии като тези на Първа софийска държавна девическа гимназия, на Втора софийска държавна мъжка гимназия и т. н. Сравнително по-малък е броят на заглавията по правни науки – 22: „Адвокатски преглед“, „Българска юриспруденция“, „Правна мисъл“, „Списание на Юридическото дружество в София“, „Взаимност“, „Юридически архив“ с редактор проф. Венелин Ганев и др. Изданията по военно изкуство и военни науки са 16, сред които са: „Военен журнал“, който се публикува от 1888 г. до днес, „Вестник на Втора ар-

мия“, „Войнишка сбирка“ и др. Периодиката по етнография и фолклористика е представена с 11 заглавия, а тази по социология – само с 5. Сред тях са: „Известия на Етнографския музей в София“, „Сборник за народни умотворения“, „Беломорски преглед“, „Славянски календар“, „Известия на Българското дружество за социален напредък“.

Изданията в областта на езикознанието, филологията и литературата се нареждат на второ място по брой заглавия – 243 (или 22,6%). Освен авторитетните литературоведски, езиковедски списания, които цитирахме по-горе, значимо място заемат публикациите, предназначени за деца и юноши: „Българче“, „Веселушка“ с редактор Елин Пелин, „Детска радост“ с редактор Ран Босилек, „Звездица“, „Картина и приказка“ с редактор Николай Райнов, „Картинна галерия за деца и юноши“ и др.

Периодиката в областта „Приложни науки. Медицина. Техника. Селско стопанство“ възлиза на 177 заглавия (или 16,4%). Тук водещи са заглавията по въпроси на селското и горско стопанство, лова и рибното стопанство – 81: „Аграрни проблеми“, „Български ловец“, „Горски преглед“, „Земеделска статистика“, „Лесовъдна мисъл“, „Орало“.

Медицинските издания са представени с 58 заглавия: „Български лекар“, „Медицина“, „Медицински напредък“ с основател и редактор д-р Петър Ораховац, „Български червен кръст“, Летописи на Лекарския съюз в България“, „Медицинска беседа“ и др.

Периодичните издания по техника и домакинство са с почти равен брой заглавия – съответно 20 и 18. Сред тези с техническа тематика може да посочим

„Списание на Българското инженерно-архитектурно дружество“ и „Статистически годишник на Българските държавни железници и пристанища“. Периодиката, насочена към жената, третира въпроси за мястото ѝ в обществото, съвети за бита, възпитание на децата, мода, грижи за здравето и т.н.: „Вестник за жената“, „Гражданка“, „Женски глас“, „Мода и домакинство“.

Към „Общ отдел“ се отнасят 155 заглавия (или 14.3%), но сред тях водещи са вестниците със смесено съдържание – 94 заглавия, между които са „Дневник“, „Заря“, „Зора“, „Камбана“, „Искра“, „Мир“, „Утро“ и др. Изданията по „Общи въпроси на науката и културата“ – 49 заглавия, са представени от „Летопис на БАН“, „Научен преглед“, „Списание на БАН“, „Сборник на БАН“, „Наука“ и т.н. Заглавията по „Библиотечно дело. Библиотекосъзнание“ са 12: „Библиотека“, „Български книгопис“, „Книгописец“, „Книжовник“, „Книжовен преглед“, „Книжарска дума“ и др.

Периодичните издания в отрасъла „Изкуство. Спорт“ наброяват 75 заглавия (или 6.9%), както следва: живопис, архитектура, приложно изкуство – 35, музика – 34, спорт – 6. Сред тях са „Българска атлетика“, „Български колоездач“, „Български турист“, „Български народен театър“, „Кавал“, „Музикален вестник“, „Музикален преглед“, „Музикален сборник от песни за еднородни и смесени хорове“ с редактор Ангел Букорещлиев – композитор, педагог и диригент, „Музикант“, „Народен театър“, „Театър и опера“, „Щурец“ с редактор Райко Алексиев и т.н.

С религиозна тематика са 33 заглавия (или 3.1%), сред които „Български

църковен преглед“, „Духовна култура“, „Зорница“, „Теософия“, „Християнка“, „Християнско братско слово“, „Църковен вестник“.

Периодичните издания в областта „Математика. Естествени науки“ са 28 (или 2.4%) от всичко комплектувани. Тук се открояват тези по ботаника, зоология и биологически науки – 16 заглавия: „Естествознание“ с редактор Никола Пушкиarov, „Природа“, „Природа и наука“ с редактор Асен Златаров. Следват изданията по геология и метеорология – 7 заглавия: „Известия на Българското пещерно дружество“ с редактор Иван Буреш, „Известия на Службата за времето“, „Метеорологически годишник“. Сравнително малък е броят на изданията по математика, физика и химия – 5 заглавия: „Списание на Физико-математическото дружество в София“, „Годишник на Софийския университет. Физико-математически факултет“, „Химия и индустрия“.

Заглавията с историческо съдържание са 25 (или 2.3%). Основно това са издания на научни организации: „Археологически известия на Народния музей в София“, „Българска историческа библиотека“, „Военно-исторически сборник“, „Известия на Варненското археологическо дружество“, „Известия на Историческото дружество в София“ и т.н.

Изданията с географска тематика са представени с 11 заглавия (или 1%), между които са: „Годишник на Географическия институт при Министерството на войната“, „Известия на Българското географско дружество“, „Пътешественик“ и др.

Най-малобройни са периодичните издания по философски проблеми – 3 заглавия (или 0.3%), като например: „Философски преглед“ с редактор Ди-

митър Михалчев, отделни томове на „Списание на Българската академия на науките“ и на „Сборник на Българската академия на науките“.

Изключителна историческа стойност имат заглавията, които са първи по рода си: първото българско списание с редактор Константин Фотинов – „Любословие“ (Смирна, 1844); първият български вестник, публикуван от Иван Богоров – „Българский орел“ (Липиска, 1846); вестник „Марица“ – първият български вестник, публикуван в Пловдив след Освобождението от 1878 г. до 6 септември 1885 г. – денят, в който се обявява Съединението на Княжество България с Източна Румелия; първият печатен орган на консерваторите – „Витоша“ (София, 1879–1880); първото българско музикално списание – „Гусла“ (Пловдив, 1891); първото литературно списание на д-р Кръстьо Кръстев – „Литературно-научно списание на Казанлъшкото учителско дружество“ (Казанлък, 1890); първото българско медицинско списание – „Медицинска сбирка“ (София, 1883–1884); първото детско списание – „Пчелица или ред книжки за децата“ (Цариград, 1871); първото женско списание – „Ружица или ред книжки за жените“ (Цариград, 1871), издавани от Петко Р. Славейков и т.н.

В процеса на многостранния анализ се установи един факт, който повишава значимостта на академичния фонд от периодични издания, а именно, че в него се съхраняват 38 заглавия, които не са представени в каталога на Д. Иванчев. Това ни дава основание да считаме, че те или са единствени екземпляри, или се срещат много рядко и то в библиотеки в страната, и ни задължава да пола-

гаме по-специални грижи за тяхното опазване и предоставяне за ползване: „Библиотека Данъчна мисъл“ (1934–1939), „Библиотека Зора“ (1904–1906), „Библиотека Харлан Николов“ (1924–1934), „Весела библиотека“ (1906), „Годишен отчет на Варненското археологическо дружество“ (1908–1914), „Годишник на Дружество „Славянска беседа“ в София“ (1924–1933), „Годишник на Земеделско-стопанските изследователски и опитни институти в България“ (1942–1943), „Годишник на Педагогическите училища в България“ (1905), „Дружеска беседа“ (1905), „Земеделска статистика“ (1897–1939), „Земеделско-стопански новини“ (1941–1944), „Илюстриран годишник на Държавното рисуwalно училище“ (1906–1908), „Летоструй или домашен календар“ (1869–1876), „Летоструй. Народен справочен календар“ (1942–1943), „Литературен свят“ (1929), „Месецослов на българската книжнина“ (1857–1859), „Моята библиотека“ (1898), „Наша песен“ (1925), „Родопски лес“ (1940), „Славянски календар“ (1908–1938), „Сребърни звънчета“ (1920), „Съдебна практика на ВКС“ (1934–1945), „Училищен алманах“ (1900), „Юбилеен илюстриран годишник на Държавното рисуwalно училище за първите десет учебни години“ (1896–1906) и др.

При прегледа на периодичните издания се установи и още една тяхна особеност – наличието на мотото на първата страница. Сред най-поучителните и въздействащи са: „Бащино огнище не оставяй! Стари обичаи не презирай! Г. С. Раковски“ („Братски труд“); „Боже, пази България, пази!“ („Гусла“, Пловдив); „Родна песен нас навек ни свързва“ („Гусла“); „Изпитайте писания, в нихже

бо обръщате живот вечний и сокровище неизчерпаемо“ („Любословие“); „Благодари се на сегашното, а търси по-доброто“ („Мирозрение“); „Мотиката и оралото хранят целия свят“ („Орало“); „Ум царува, ум робува...“ („Периодическо списание на БКД“); „Знанието е сила“ („Работнишко дело“); „Всичко за народа и всичко чрез народа“ („Република“); „Преди всичко България“ („Родина“); „Болгарине, знай свой род и език“. П. Хилендарски („Родна реч“); „Vivos loco“ („Призовавам живите“) („Свят“); „Науката всякога се нуждае от светлината на правдата“ („Училищна управа“) и т. н.

За научната и информационна стойност на притежаваната периодика и за добрата организация на фонда и обслужването може да приведем резултатите от първото социологическо проучване в България на читателите и четенето, проведено през периода 1936–1942 г. в читалнята на Библиотеката на БАН. То представя читателското предпочитание, ценността и информативността на изданията, ползвани основно от учени, литератори, обществени и културни дейци и студенти. Сред най-ползваните заглавия са: „Сборник за народни умотворения“, годишниците на Софийския университет, „Училищен преглед“, „Славянски глас“, „Родна реч“, „Златорог“, „Българска мисъл“, „Български преглед“, „Мир“, „Зора“, „Църковен вестник“, „Читалище“, „Вестник за жената“, „Военен журнал“ и т.н.(1).

През август 2003 г. Съюзът на българските журналисти организира в София анкета по случай 140-годишнината от излизането на брой 1 на първия български сатиричен вестник „Гайда“ (15 юни 1863 г.) с редактор Петко Р. Сла-

вейков. На въпроса: „Кои са петнадесетте най-значителни хумористично-сатирични вестници или списания?“ анкетираниите посочиха и класираха 15 заглавия. От тях 10 са излизали до 1944 г. В академичния фонд фигурират 7 от тях, между които: „Гайда“ (1863–1867), „Будилник“ (1873), „Щурец“ (1932–1944), „Българан“ (1916–1924), „Остен“ (1879), „Червен смях“ (1919–1923), „Жупел“ (1931–1934). Този резултат свидетелства за ценността на притежаваните периодични издания.

След 1990 г. се наблюдава повишен читателски интерес към периодичните издания, публикувани до 1944 г., предвид настъпилите политически, икономически и социални промени. Особено търсени са: „Българан“, „България“, „Вечерна поща“, „Държавен вестник“, „Зора“, „Литературен глас“, „Македония“, „Мир“, „Народна правда“, „Новини“, „Просвета“, „Работническо дело“, „Развигор“, „Слово“, „Утро“; литературните списания „Везни“, „Мисъл“, „Златорог“, „Хиперион“; научните издания „Известия на Царските природонаучни институти“, „Природа“, „Сборник за народни умотворения“, „Списание на БАН“, „Трудове на Централния метеорологичен институт“ и др.

Опазването на ценните колекции от периодични издания придобива все по-голяма актуалност както с оглед значимостта им за културното наследство, така и за целите на читателското търсене и осигуряване на достъп до съдържата се в тях информация. Затова е разработена спецификация за определяне режима на съхранение и ползуване. Изданията са обособени в книгохранилища при най-оптимални условия и тем-

пературно-влажностен, светлинен и хигиенен режим; подредени са на метални стелажи; редовно се преглеждат, за да се предотврати овлажняване, заразяване с плесени и гъби, повреди от биологични вредители; планово и последователно се преподвързват; най-застрашените се микрофилмират, строго подборно се предоставят за ксерокопиране, ползват се само в читалнята и т.н. Постави се начало и на дигитализиране на най-ползваните заглавия вестници – „Мир“, „Вечерна поща“, на рядкото издание „Илюстриран годишник на Държавното рисуwalно училище в София“ и др.п. Бъдещата стратегия на Централната библиотека е насочена към постъпателно и последователно дигитализиране на всички заглавия периодични издания до 1944 г. Под печат е каталогът „Български периодични издания в библиотеките на БАН 1844–1944“, в който се представят притежаваните заглавия.

Централната библиотека на Българската академия на науките осъществява целенасочена и последователна полити-

ка, чрез която се гарантира опазване на ценните колекции, на „паметта на нацията“ и готовност за достъп на изследователите на книжовно-документалното наследство и на всички читатели от БАН, от страната, от европейските страни и особено от САЩ, които нарастват с всяка изминала година. Предстоящото представяне на периодичните издания в академичния библиотечен фонд за стогодишен период чрез печатен каталог и чрез интернет страницата на Централната библиотека ще оповести в публичното пространство нейното книжовно богатство, ще допринесе за посрещане и задоволяване на целенасоченото читателско търсене.

Литература

1. Аргирова, Мария и Радка Пейчева. Проучване на четенето в Библиотеката на Българската академия на науките през 1936–1942 година. // *Библиотека*, 1994, № 10, 39–41.

2. Иванчев, Димитър. Български периодичен печат 1844–1944 : Т. 1–3. – София, 1962–1969.

НОВИНИ

На 12 юни т.г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“
бе открита изложбата

„ХРИСТИЯНСКА МУЗИКА. АНГЕЛОГЛАСИЕ“.

Тя бе организирана от Института за изкуствознание при БАН
(група специалисти по стара музика) със съдействието на Археографската комисия
на Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“.

В експозицията бяха включени и оригинални музикални книги
(ръкописни и старопечатни) от Х до XIX в. включително.

Отдел „Библиотечна координация“

ОТДЕЛ „ИЗКУСТВО“ ПРИ РБ „ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ“ НАВЪРШИ 45 ГОДИНИ

ЩРИХИ КЪМ НЕГОВАТА ИСТОРИЯ И ТАЗИ
НА ПРЕДХОДНИЦИТЕ МУ

СТАНИМИРА ЦАНЕВА-БАКЪРДЖИЕВА

През 1887 г. в Русе е основано просветно дружество „Дунав“, в чийто устав заляга и идеята за откриване на Градска библиотека(1). Само една година по-късно с подкрепата на русенската градска община дружеството осъществява своята благородна идея. Поставя се началото на една от най-старите градски библиотеки в страната след Освобождението, носеща днес името на големия възрожденец Любен Каравелов.

За фонда на библиотеката през първите години се комплектуват разнородни по тематика издания, като преобладаващ процент са книгите на български език, значителен е броят на руските, а от чуждите – на френски език. Наред с художествената литература, книгите по история, медицина, религия, философия, правни науки, значителен е броят и на тези в областта на изкуствата, в това число на музикално-теоретичната и нотната литература. Между набавените музикални издания през първите години от дейността на библиотеката са учебни пособия по музика, сборници с църковни песнопения, както и различни хорови творби, включващи предимно светски песни(2).

Тези първи постъпления от музикал-

на литература формират по-късно част от фонда на Музикален отдел, открит в началото на 1962 г. Негови основатели са директорът Николай Ганчев и Ана Котокова, която става и първият му завеждащ.

Създаването на отдела се вписва в богатите музикални традиции на града, които датират от периода след Освобождението, когато Русе е оживен културен център и в него кипи интензивен и разнообразен музикален живот. Бързото усвояване на новите музикални жанрове показва, че българската и в частност русенската култура е изцяло отворена към Европа, жадна да навакса пропуснатото през робството. В града се разраства хоровото изпълнителско изкуство, възникват оркестрови състави, регистрират се прояви на камерно и солово музициране, наред с това се развива и музикално-издателската дейност. По това време тук работят талантиливи музикални дейци – педагози, инструменталисти, диригенти и композитори, които с възрожденска безкористност и всеотдайност свързват своето творчество с традициите в народното музикално изкуство.

Трябва да се отбележи и фактът, че

през 1947 г. в града е създаден симфоничен оркестър, през 1949 г. – оперно-балетен театър, в музикалната гимназия от 1959 г. се обучават първите випуски млади музиканти, а от 1961 г. фестивалът „Мартенски музикални дни“ привлича с концертите си много почитатели на музикалното изкуство. През този период в Русе е учредено и Оперно-филхармонично общество, което се утвърждава като самостоятелна обществена организация, чиято основна цел е да приобщи многобройните любители на симфоничната музика към музикалните прояви в града.

Наличието на толкова фактори обяснява засиления интерес към музикалното изкуство в град като Русе и предопределя появата на Музикалния отдел. Според неговите първооснователи, той „изпълва една празнота в културния живот на града“, а основните му задачи са „да подпомага дейността на всички русенски музикални институти и учебни заведения, музикалното развитие на специалисти, учащи се и самодейци, да пропагандира и популяризира чрез различни форми музикалното изкуство сред по-широк кръг хора“(3).

Първоначално отделът се помещава в две малки стаи на втория етаж в сградата на бившата Търговско-индустриална камара в града, строена по проект на френския възпитаник – арх. Никола Лазаров(4). Фондът наброява 5200 библиотечни единици, от тях 4700 тома са нотни издания (в това число оперни, балетни, вокално-симфонични партитури, оперни и балетни клавири, сборници с песни, школи за пиано, цигулка, акордеон и др.); учебно-методическа и научно-теоретична литература, подръчна сбир-

ка от музикални енциклопедии, речници и справочници, специализирана периодика на български, руски и други езици; 400 тома теоретична литература в областта на музиката, изкуството, театъра, архитектурата и др., а също и 500 броя грамофонни плочи и магнетофонни записи, представящи творчеството на класиците на световната музикална култура. На разположение на читателите има пиано, радиограмофон, грамофон и магнетофон. В читалнята на отдела се ползват периодични издания и се „преписват ноти и книги, които не се дават за домашно ползване, ако са в единични екземпляри или годишници“(5).

През 1965 г. завеждащ на отдела става Тодор Христов, който в продължение 20 години с апостолска всеотдайност работи за утвърждаването му като важен музикален център. През следващите четири години библиотечният фонд нараства четири пъти и по своя обхват отделът е единствен не само в Русе и окръга, но и в цяла Североизточна България. Започва и по-системната работа за популяризиране на музикалната литература. Затова особено допринасят инициативите на библиотеката с русенската опера и филхармония, както и съвместната дейност с русенското филхармонично общество. Организират се музикални вечери, беседи, лектории, срещи с изявени музикални творци, подреждат се изложби и кътове, изнасят се радиопреедавания.

По повод инициативите, свързани с годишници от рождението на бележити личности и музикални събития, се изработват препоръчителни списъци – „Полската музикална култура“, „Югославската музикална култура“, „Семейство-

то и музикалното възпитание на детето“, „Изкуството на Шаляпин“, „Творчеството на Любомир Пипков“; изработват се специализирани писмени библиографски справки – „Детски песни от различни страни“, „Песни по текст на Александър С. Пушкин“, „Мислене и музика“(6).

Особено внимание се отделя на приобщаването на учениците към музикалния живот на града. Новите форми на работа целят „по-съществено приобщаване на младите хора към света на изкуството“. За малките читатели на отдела се организират специални музикални часове, посветени на известни композитори, творби и събития. За тях се уреждат и беседи по теми, свързани с изобразителното изкуство и музиката: „Красотата в живота и изкуството“, „Как да разглеждаме една картина“, „Разговор върху илюстрациите на приказки и книжки с детска тематика“, „Как да слушаме музика“, „В чудния свят на музиката“, „Да разбираме и обичаме музиката“(7).

През есента на 1965 г. по идея на Тодор Христов е създаден музикален университет, чиято дейност е насочена приоритетно към любителите на музиката в Русе. Два пъти седмично в читалнята на библиотеката се организират образователни лекции по история на музиката, музикалната теория и инструментознанието(8). За лектори през първите години са привлечени най-добрите музикални специалисти в града – Лиляна Панайотова и Силви Стамболиев – по история на музиката, Асен Николов – по инструментознание, канят се и музиковеда от столицата. Лекциите се съпровождат с музикални илюстрации, а по предвари-

телно уточнена програма се провеждат и часове, в които слушателите се запознават с различни музикални творби.

Три години след началото на музикалния университет в Русенската библиотека се поставя началото на нова инициатива – Студио „Музика“, създадено пак по идея на Тодор Христов. В местния вестник „Дунавска правда“ четем: „Студиото ще запълни една празнота, като отговори на културните потребности на широк кръг от нашите граждани, предлагайки им периодично-разнообразна програма от творби на велики композитори в изпълнение на прочути певци и инструменталисти, на най-добрите оркестри и диригенти.“ На 21.II.1968 г. е първият концерт на Студио „Музика“, посветен на изпълнителското изкуство на прочутите оперни певци Мария Калас и Енрико Карузо. Изявите на студиото се провеждат всяка сряда в салона на библиотеката(9).

През следващите 20 години, докато продължава дейността му, са организирани десетки концерти и лектории, срещи с творци, многобройни портретни вечери на български и чужди композитори и изпълнители. Съществен белег на тази инициатива, която надхвърля чисто образователния характер на подобни изяви, е разнообразието на темите. Програмите съдържат произведения на предкласиката и класиката, на романтичното направление и на съвременната музика, естрадни и джазови творби, оперни арии, хорове и интермедии, адресирани към различната по възрастовата си и професионална характеристика аудитория. Успоредно с концертите, които представят известни композитори, се провеждат и такива, в които могат да се

чуят изпълнения на Фьодор Шаляпин, Елена Образцова, Борис Христов, Николай Гяуров, Никола Гюзелев, Елена Николай, Райна Кабаиванска, Николай Здравков, Кирил Кръстев...

По време на международния фестивал „Мартенски музикални дни“ в библиотеката се организират срещи с композиторите Ернст Майер, Алан Буш, Дмитрий Шостакович, Тихон Хренников, с диригентите Карол Стрия и Франц Клинар, с цигуларя Рудолф Балаж. Вълнуващи са срещите и с изявени български музикални творци – с диригентите на русенския симфоничен оркестър Добрин Петков и Константин Илиев, с композитора Любомир Пипков, които стават неотделима част от духовния живот на града.

Всички тези прояви, наред със системното обогатяване на фондовете с нови заглавия, допринасят за популяризиране цялостната дейност на отдела. Във в. „Дунавска правда“ се появяват и първите публикации: „Музикален отдел при Русенската градска библиотека“, „Музикален университет“, „Прекрасен кът за музикално възпитание“.

През 1970 г. е довършена новата сграда на библиотеката, реализирана по проект на арх. Петко Иванкин. На Музикалния отдел се предоставят четири помещения в старата част, обявена за архитектурен паметник на културата. Просторната читалня с 60 места е оборудвана с шест грамофона за индивидуално слушане и един магнетофон, обособена е и стая на специалиста с пиане. При своето посещение в библиотеката композиторът Димитър Петков изразява така възхищението си: „В този прекрасен дворец на книгата изумително се съчетават тра-

дицията и новаторството. Жителите на града с право се гордеят със своята библиотека. Особено ми се иска да изразя възторга си от Музикалния отдел, който трябва да стане пример за всички библиотеки в страната“ (10).

След назначаването на втори библиотекар в отдела показателите за читателски посещения и ползвани материали нарастват близо два пъти. През 1976 г. са отчетени 5000 посещения, а раздадените материали са 11 500, при фонд 24 000 библиотечни единици. Тази положителна тенденция не се променя до земетресението през 1977 г., което нанася сериозни разрушения на голямата зала и отделът е преместен временно в новата част на библиотеката.

Със значителното увеличаване на фондовете и разнообразието на читателската аудитория и формите на работа с нея през 1973 г. в Русенската библиотека се обособява нов отдел за специализирано обслужване – „Изкуство“. Първите му сборки са от книги, албуми и периодични издания, а по-късно и от не книжни материали – диапозитиви и диафилми. През 8-годишния период на своята самостоятелна дейност той се утвърждава като полезен сектор с добре организирани фонд и система от каталози и картотеки, за което заслугата е на неговия първи завеждащ – Диана Унджийан.

По препоръка на Научно-методичния център при Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ през 1981 г. отделите „Музика“ и „Изкуство“ се обединяват в Комплексен отдел „Изкуство“, чиято пълноценна дейност започва реално през 1982 г., когато залите на отдела са ремонтирани и възстановени, а

подръчните фондове от книги, албуми и нотни издания са на свободен достъп. Обособяват се фондове за домашно ползване от грамофонни плочи, аудиокасети, диапозитиви, диафилми, като така се разкриват по-големи възможности за общуване на читателите на отдела с изкуството. За домашен достъп се предоставя и богат фонд от рамкирани репродукции, чието ползване се улеснява от изработения специален картинен каталог.

Важно място в дейността на отдела има справочно-информационното обслужване – ежемесечно се изготвят и изпращат до читателите-специалисти списъци за новополучени библиотечни материали. Търсят се и други ефективни форми и подходи за индивидуална информация – обвързване с репертоарния план на русенската опера и филхармония, с предстоящи културни събития, театрални постановки, художествени изложби в града.

През 80-те години на миналия век в работата на Комплексен отдел „Изкуство“ се въвеждат иновационни практики, с които се разчупва установеният традиционализъм в библиотечната дейност. През този период съвместно със Съюза на българските композитори отделът провежда цикъл лекции „Панорама на българското музикално творчество“, в рамките на който среща русенци с най-изявените имена в съвременната българска композиторска школа – Парашкев Хаджиев, Александър Райчев, Симеон Пиронков, Димитър Христов. Организирант се среща с композитора и певеца Ян Френкел и балетиста Марис Лиела. Гости на отдела за представяне на свои книги и лектории са били музиковедите Стефан Лазаров, Пенчо Стоя-

нов, Иван Хлеббаров, Венелин Кръстев, Роз-Мари Стателова; диригентът Илия Темков; изкуствоведите Вера Динова-Русева, Венета Иванова, Чавдар Попов; художниците Атанас Михов, Доньо Донев. Литературният критик Огнян Стамболиев, работил в отдела, а по-късно и като негов постоянен сътрудник, е инициатор и организатор на много литературни и музикални вечери и концерти, проведени в библиотеката. Като изпълнители в многобройните музикални изяви гостуват русенските творци Пенка Дилова, Николай Здравков, Стефан Димитров, Мария Венциславова, Виолета Шаханова, Венцислав Воденичаров, Богдана Пенева, Емилия Ботева, Венцеслав Николов, Марияна Цветкова...

През този период се организират разнообразни като тематика лекции и концерти и извън библиотеката, експонират се тематични изложби, чрез които се популяризират специализираните колекции на отдела. Провеждат се открити уроци с ученици от средните училища, организират се концерти на млади възпитаници от СУИ „Проф. Веселин Стоянов“ – Русе. Пълноценно работи обогатяването в едно от помещенията на отдела музикално студио, в което се правят музикални презаписи за частни лица и организации. Чрез цялостната си дейност за периода 1982–1989 г. Комплексен отдел „Изкуство“ има най-високи показатели както за посещения, така и за заемана литература. Завеждащ на отдела тогава е Костадинка Райкова.

Политическите събития в началото на 90-те години оказват негативно отражение върху читателските търсения и духовните потребности. Отделът продължава своята работа, опитвайки се да

бъде адекватен на промените в обществото. Отливът на читателите налага търсенето на атрактивни теми, които да привлекат интереса на по-широка аудитория. В неговия културен план се включват имена на творци и теми, които са били табу в близкото минало – вечер, посветена на творчеството на Салвадор Дали, „Еротиката в изкуството“; изложба „Коледа в Русе, България и Европа“; изложба „Възкресение Христо-во в изобразителното изкуство“; коледна седмица с много и разнообразни прояви. Организиран са интересни инициативи, свързани и с Деня на Европа – 9 май. Отделът подготвя изданието „Прочути галерии и техните шедьоври в страните-членки на Европейския съюз“, което е част от информационно-образователните инициативи в Русе, свързани с честването на Деня на Европа през 1998 г.

През същата година в голямата зала на отдела започва ремонт и се налага преместването му в новата част на библиотеката, където е и днес. Това обстоятелство, макар и да затруднява дейността му, не е пречка и през следващите години той да е инициатор и организатор на станалите традиционни за града музикални вечери, обогатени с нови и интересни теми – „150 години Виенска филхармония“, „Големи европейски интерпретатори“, „Херберт фон Караян“, „Големите диригенти на XX век“... Отбелязват се юбилейни годишнини от рождението на бележити музикални дейци, които имат значителен принос за музикалния живот на нашия град – Добрин Петков, Саша Попов, Александър Райчев, Илия Темков, Йосиф Цанков, Константин Илиев, Константин Попов,

Стефан Вачев, Емануил Манолов; както и годишнини от рождението на световноизвестни музикални творци – Антонин Дворжак, Херберт фон Караян, Имре Калман, Йохан Себастиан Бах, Хендел, Йохан Щраус, Волфганг А. Моцарт и др.

През 2002 г. е възстановена и дейността на Студио „Музика“. Музикалните вечери се организират съвместно с Русенското оперно-филхармонично общество и Клуба на дейците на културата в града. В програмата на студиото се включват предимно утвърдени в музикалната практика произведения с голяма популярност и в повечето случаи представителни за творчеството на своите автори. Представят се части от симфонични или инструментални творби от различни музикални стилове и епохи, а също и произведения от български автори, а това утвърждава една от най-положителните традиции при организиране на тези инициативи, заложили от нейните създатели.

Важна и неотделима част от работата на отдела е библиографско-информационното обслужване. Наред със специализираните библиографски справки и консултации, се изработват библиографски издания, посветени на годишнини от рождението на изявени български творци и по повод различни културни събития, между които биобиблиографиите: „Васил Казанджиев“, „Панчо Владигеров“, „Костантин Илиев“, „Александър Владигеров“, „Емил Табаков на 50 години“, „Сава Огнянов 1876–1933“ и „Спомен за художника Кирил Станчев“ – последните две са съвместни издания на отдел „Изкуство“ и Държавен архив – Русе; тематични библиографски изда-

ния: „Рождество Христово“, „Великденската тема в музиката и живописа“, „Автори, творби и герои от българската литература, отразени в изобразителното изкуство“, „400 години опера 1594-1994“, както и библиографският указател „Международен фестивал „Мартенски музикални дни 1961–2004“.

Тенденциите в развитието на библиотеките през последните години предполагат нови форми за ангажиране на обществения интерес към тях като предпочитани културни центрове. Всяка година отделът организира и подрежда над 30 експозиции – юбилейни и тематични изложби по повод календарни празници и годишнини от рождението на бележити творци, изложби-базари, документални изложби и изложби на репродуцирани творби, пътуващи изложби. Все по-често се налага практиката някои от тези изяви да се подготвят съвместно с други русенски институции – Държавен архив – Русе, Исторически музей – Русе, Русенска художествената галерия, Драматичен театър „Сава Огнянов“ – Русе, сдружения, творчески съюзи, просветни институции в града и др.

Наред с амбицията да се организират и утвърждават традиционни художествено-творчески инициативи, се поставя началото и на нови. Все по-често се говори за превръщането на библиотеките в своеобразни артцентрове, където изкуството се популяризира и чрез жив досег с него. В търсене на нови форми за усъвършенстване на комплексната дейност, отделът има своите успехи в тази насока. В края на 2002 г. се поставя началото на инициативата „Изложба във витрина“ – едно начинание, с което Русенската библиотека дава възможност на творците да

представят свои произведения в областта на живописа, графиката, скулптурата, фотографията, дизайна, приложните изкуства нетрадиционно – във витрина, пространство с недостатъчно използвани възможности за експониране. Идеята на организаторите е всеки участник в тази инициатива да даде една своя творба, която ще формира нейната „Артотека“ – специализиран фонд от произведения на изкуството – своеобразна артколекция, която би представлявала богатство за всяка съвременна и модерна библиотека. В рамките на инициативата досега са организирани близо 20 гостуващи художествени експозиции в различни области на изкуството.

Припомняйки си историческото развитие на един от най-старите музикални отдели в страната, не можем да отминем и темата за дарителството като една от постоянните форми на обществена помощ, чрез които се докомплектува фондът на Русенската библиотека и се обогатяват специализираните ѝ колекции. Дарители на отдел „Изкуство“ са известни русенски интелектуалци, щедри русенски граждани, предоставили част от своите лични библиотеки за обществено ползване или средства за закупуване на техника. Дарения са постъпили и от много организации, институти, дружества, предприятия и др. – Клуб „Отворено общество“ – Русе, Възрожденско читалище „Зора“, което дарява 789 нотни издания от архива на русенския хор „Родина“, Културно-информационният център в София...

През последните години – с постепенното автоматизиране на библиотечно-технологичните процеси във всички отдели на библиотеката, в дейността на

отдела се използват пълноценно възможностите, които предоставят електронните бази данни. Поставя се началото и на организиран фонд от съвременни некнижни носители – комплектуват се компактдискове със звукозаписи на класическа, популярна и етномузика, научно-популярни и художествени филми на DVD-носител, представящи образци на съвременното българско и световно кино.

През 2007 г. фондът на отдела надхвърля 50 600 библиотечни единици – книги, графични издания, печатни музикални документи, грамофонни плочи, аудио- и видеокасети, цифрови носители, набавяни чрез покупки и дарения. В читалнята на отдела се получават български и чужди периодични издания в областта на историята и теорията на изкуството, архитектурата, дизайна, музиката, театъра, киното и фотографията. Фондовете се ползват от специалисти, ученици и студенти, от любители на музиката, изобразителните изкуства, киното, театъра...

Днес отдел „Изкуство“ продължава да съчетава традиции и модерност и се опитва да съхрани възрожденското отношение към всичко направено от неговите първооснователи. След близо 45 години отдаваме заслужена почит и благодарност на градителите му, които са отстоявали своята мисия на посредници между книгата и читателя в името на изкуството. Въпреки че днес отделът няма свой дом, остава мечтата ни, че някой ден той ще се върне в онази красива зала с близо 100-годишна история, където години наред с благоговение са пристъпвали прага ѝ много световноизвестни личности, които са записали в

летописната книга своите думи на възхищение от артистичния дух на най-красивата зала в Русенската библиотеката – таза на Музикалния отдел.

Бележки

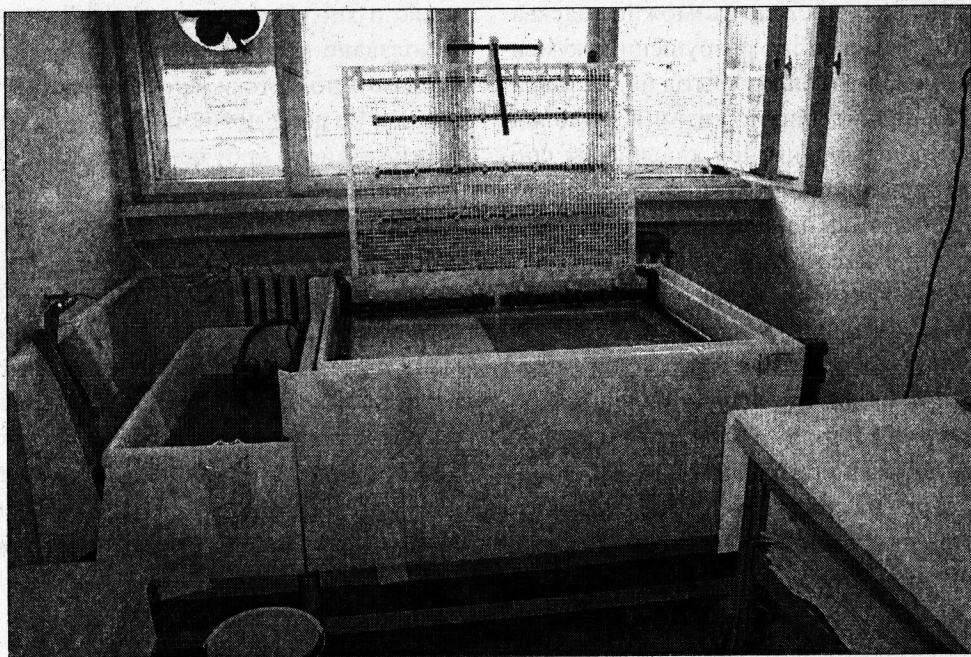
1. Дружеството „Дунав“ в гр. Русе. // *Славянин* (Русе), № 14, 9 септ. 1889.
2. Списък на книгите, списанията и вестниците в Русенската градска библиотека. Съст. А. Каранешев. Русе, печ. Г. Петров, 1901. Непат.
3. Котокова, А. Музикален отдел при Окръжната библиотека. // *Дунавска правда*, № 115, 16 май 1964.
4. Ганчев, Хр. и др. България – 1900. Европейски влияния в българското градоустройство, архитектура, паркове и градини 1878-1918. С., 2002, с. 167.
5. Илиев, А. Огнище за музикална култура. // *Дунавска правда*, № 264, 10 ноем. 1965.
6. Използвани са годишни отчети и планове за дейността на отдела за периода 1965-2007 г., съхранявани в РБ „Любен Каравелов“ – Русе.
7. Пак там.
8. Христов, Т. Университет по музика. // *Дунавска правда*, № 301, 22 дек. 1966.
9. „Студио Музика“ започва концертната си дейност. // *Дунавска правда*, № 43, 21 февр. 1968.
10. Летописна книга на Регионална библиотека „Любен Каравелов“.

СЪОБЩЕНИЕ

През октомври т.г. РБ „Любен Каравелов“ ще организира семинар на тема „Отделите „Изкуство“ през ХХI век и техните музикални колекции“. На него ще обсъдим заедно проблемите, свързани с дейността им и бъдещето на техните колекции.

ЛИСТООТЛИВЕН АПАРАТ СПАСЯВА РЪКОПИСИ

МАРИЯ ВЕЛАВА

През ноември 2006 г. Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ в лицето на Направление „Ръкописно-документално и книжно наследство“ и Направление „Консервация, реставрация и опазване на фондовете“ участва в проект на Министерството на образованието и науката: „Опазване на европейското културно наследство“ – под името „Дапис“.

Проектът „Дапис“ предвижда извършването на две основни дейности: реставрация на застрашени паметници

върху хартиен носител, тяхното дигитализиране и дигитализиране на вече реставрирани паметници с ограничен достъп на ползване.

За целта бяха подбрани документи на османско-турски език, закупени през 30-те години на миналия век от Истанбул, и представляващи част от архива на Османската империя. Подбраните документи са в лошо физическо и химическо състояние. Имат много механични и физико-химични увреждания, причинени основно от начина на съхране-

ние. Също така имат много водни и плесенни петна, които силно деструктират хартията, нарушават нейните физико-химични показатели и стават невъзможни за използване и проучване.

По проекта беше предложена технология за спасяването на тези документи. За целта се закупи листоотливен апарат, включващ вакуум маса и блендер. С този апарат стана възможно спасяването на тези силно разрушени документи. Листоотливният метод на реставрация е значително по-евтин и икономичен от по-популярния класически способ на реставрация, тъй като се използват по-евтини и икономични материали от японските хартии.

За закупуване на системата се свързахме с фирмата на г-н Лаурсен от Дания, която единствена произвежда такива машини и всички водещи лаборатории в Европа за консервация и реставрация ги притежават.

През месец март 2007 г. машината беше доставена и г-н Лаурсен лично пристигна в София, за да я монтира и

да обучи двама наши специалисти.

Трябва да благодарим и на фирма „Данлекс“ за оказаното съдействие при транспортирането на машината.

Първите документи, които бяха реставрирани по новия метод, бяха подбрани от фондовете на Ориенталския отдел. Те са съхранявани в хранилището в Подгорие и са в много тежко физическо и химическо състояние. Тяхното използване преди реставрацията беше невъзможно. С този начин на реставрация им се даде нов живот. Стана възможно тяхното проучване и ползване от специалисти и читатели.

Със закупуването на системата за листоотливане Народната библиотека, в която се намира най-големият център за реставрация и консервация на писмени паметници, стана третият собственик на такава система. Така значително ще се повишава количеството и качеството на реставрация на документи, които до този момент са били загубени за проучвателите и ползвателите им у нас и в чужбина.